

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ЄВРОПЕЙСЬКИХ І СХІДНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ

Робота допущена до захисту
Зав. кафедри
Зінукова Наталія Вікторівна
Д. пед. н., професор

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

**ФУНКЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ В ДЕТЕКТИВНИХ
ОПОВІДАННЯХ А. КОНАН ДОЙЛА»**

Здобувача:
Мозоля Володимира Олександровича
ОПП «Мова та література (англійська).
Медіакомунікація у міжнародних
відносинах»
Спеціальність 035 Філологія
Керівник кваліфікаційної роботи:
Степанова А. А.
доктор філологічних наук, професор

Дніпро
2024

УНІВЕРСИТЕТ імені АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ЄВРОПЕЙСЬКИХ І СХІДНИХ МОВ ТА ПЕРЕКЛАДУ

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Зав. кафедри Зінуква Н.В.
д. пед. наук, професор
« 04 » вересня 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу
здобувачу денної форми навчання
освітнього ступеня «магістр» ОПП «Мова та література (англійська). Медіакомунікація
у міжнародних відносинах» спеціальності
035 Філологія

Мозоль Володимира Олександровича

Тема кваліфікаційної роботи: Функції художньої деталі в детективних оповіданнях А. Конан Дойла

Керівник кваліфікаційної роботи: Степанова А. А. доктор філологічних наук, професор

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи		Підписи
		за планом	фактично	
1	Закріплення керівника кваліфікаційної роботи	04.09.2023	04.09.2023	
2	Вибір та обговорення теми кваліфікаційної роботи	04.09. 2023	04.09. 2023	
3	Остаточне затвердження теми кваліфікаційної роботи	24.10. 2023	24.10. 2023	
4	Одержання завдання на кваліфікаційну роботу у наукового керівника	04.09. 2023	04.09. 2023	
5	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	18.09. 2023	18.09. 2023	
6	Виконання першого розділу	25.10. 2023	25.10. 2023	
7	Виконання другого розділу	30.11. 2023	30.11. 2023	
8	Виконання третього розділу	15.12. 2023	15.12. 2023	
9	Оформлення висновків і рекомендацій	30.12. 2023	30.12. 2023	
10	Оформлення роботи, одержання відзиву	08.01.2024	08.01.2024	
11	Попередній захист кваліфікаційної роботи	20.12.2023	20.12.2023	
12	Захист кваліфікаційної роботи	16.01. 2024	16.01.2024	

Дата видачі завдання «04» вересня 2023 р.

Здобувач _____

Керівник кваліфікаційної роботи _____

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р. Зав. кафедри

Н. В. Зінуква

ВІДГУК КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну роботу магістра за темою

Функції художньої деталі в детективних оповіданнях А. Конан Дойла

здобувача 2 курсу

ОПП «Мова та література (англійська). Медіакомунікація у міжнародних відносинах»

Мозоль Володимира Олександровича

(прізвище, ім'я та по батькові)

Оцінка окремих складових кваліфікаційної роботи:

1. **Оформлення роботи** (не більше 10 балів) - 6
(відповідність оформлення кваліфікаційної роботи встановленим університетом вимогам: кількість сторінок; оформлення титульного листа, рисунків, таблиць, діаграм, посилань, списку літератури тощо)

2. **Своєчасність подання окремих елементів роботи керівнику** (кожний своєчасно поданий елемент дає по 5 балів, не більше 20 балів) 17

3. **Теоретичний та аналітичний аспекти роботи** (не більше 25 балів)
з них:

- **Структура та логічність побудови роботи** - 5
(відповідність змісту назви теми, наявність та зміст Вступу; виділення 3-4 глав, в кожній із яких – по 2-3 параграфи, наявність та зміст Висновків, логіка побудови роботи в цілому та в межах окремих розділів)

- **Фактичний матеріал** - 5
(наявність фактичного матеріалу, в тому числі зібраного здобувачем за допомогою літературознавчого аналізу)

- **Використання літературознавчих методів аналізу** - 4

- **Використання літератури** - 5
(масштаби представлення в роботі сучасних досліджень даної проблематики, критичність аналізу публікацій та підходів, представлених в літературі та інших інформаційних джерелах)

- **Повнота та деталізація** (ступінь повноти та деталізації при розкритті основних аспектів теми роботи) **3**

4. Практична реалізація результатів дослідження (не більше 20 балів)
- 15
(наявність та ступінь обґрунтованості рекомендацій та пропозицій, викладених в роботі та відбиваючих власний погляд студента)

5. Оцінка попереднього захисту (не більше 25 балів) **23**

Додаткові думки та загальний висновок керівника

Кваліфікаційна робота Мозоля В.О. виконана на належному рівні, відповідає встановленим вимогам і може бути допущена до захисту.

Загальна оцінка (не більше 100 балів) **83 бали (Добре) В**

Дата оформлення відгуку 06 січня 2024 р.

КЕРІВНИК
кваліфікаційної роботи
Степанова А.А.
доктор філол. наук, проф.

(підпис)

(П.І.Б. керівника,
вчений ступінь,
наукове звання)

АНОТАЦІЯ

Мозоль В. О. Функції художньої деталі в детективних оповіданнях Артура Конан Дойла.

Робота присвячена дослідженню художньої деталі в оповіданнях Артура Конана Дойла. Була проаналізована наявність художніх деталей в цілому в детективному жанрі, їх значення для структури оповідання.

У практичній частині роботи було здійснено аналіз знайдених художніх деталей у оповіданнях про Шерлока Холмса. Визначено їх роль, функцію, вид.

Було досліджено значення деталі в сюжетотворчому контексті, в створенні образів персонажів та в цілому в оповіданнях.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел.

Ключові слова: Неоромантизм, детектив, сюжет, деталь, художня деталь, персонаж, функція.

ABSTRACT

Mozol V. O. Functions of artistic detail in Arthur Conan Doyle's detective stories.

The work is dedicated to the artistic detail in the memoirs of Arthur Conan Doyle. The visibility of artistic details in general in the detective genre, their significance for the structure of the story, was analyzed.

The practical part of the work included an analysis of the artistic details found in the stories about Sherlock Holmes. Their role, function, type are indicated.

Significant details were explored in the plot-creating context, in the creative images of the characters and in general in the descriptions.

The work consists of one entry, 3 sections, tops and a list of subordinate parts.

Key words: Neo-romanticism, detective story, plot, detail, artistic detail, character, function.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТВОРЧІСТЬ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА І АНГЛІЙСЬКИЙ НЕОРОМАНТИЗМ.....	10
1.1Рецепція творчості А. Конан Дойла в літературознавстві: еволюція наукового сприйняття	10
1.2. Творчість А. Конан Дойла і традиції англійського неоромантизму	17
1.3. Специфіка детективного жанру в творчості письменника.....	27
РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ ЯК ЖАНРОТВІРНА ОЗНАКА ДЕТЕКТИВУ	34
2.1. Основні підходи до дослідження художньої деталі у сучасному літературознавстві	34
2.2. Художня деталь як компонент форми літературного твору: зміст поняття, види, функції.....	45
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ В СТРУКТУРІ ДЕТЕКТИВНИХ ОПОВІДАНЬ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА	56
3.1. Художня деталь як засіб створення образів персонажів	56
3.2. Художня деталь як сюжетотворчий принцип детективних оповідань А. Конан Дойла.....	60
3.3. Функція художньої деталі в осмисленні дедуктивного методу Шерлока Холмса	63
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

ВСТУП

Сучасний літературний світ невід'ємно пов'язаний із жанром детективу, який привертає увагу читачів своєю загадковістю та захоплюючими інтригами. Детективний жанр посідає чільне місце в літературі, захоплюючи читачів динамічним сюжетом, інтригою та логічними загадками. Серед майстрів детективного жанру Артур Конан Дойл виділяється неперевершеною майстерністю в побудові сюжету та глибиною психологічного аналізу персонажів. Важливу роль у його творах відіграють художні деталі, які, на перший погляд, здаються незначними, але насправді виконують багато важливих функцій.

Художня деталь виявляється ключовим елементом у створенні глибокого й ефективного образу в літературі. У детективних оповіданнях, зокрема в творчості Артура Конана Дойла, кожна деталь не лише виграє роль складника загадкового сюжету, але й відтіняє грані персонажів, атмосферу й відбиття суспільства того часу. Ця робота присвячена ретельному аналізу використання художніх деталей у структурі детективних оповідань Артура Конана Дойла та їх впливу на розгортання інтриги, розвиток сюжету та створення образів, які залишають незабутнє враження в серці читача.

Аналіз досліджень і публікацій. Варто відзначити, що творчість Артура Конана Дойла є широковідомою серед читацького загалу, а також у колах літературознавців. Однак, при вивченні його творів, науковці приділяють увагу саме його детективам (Д. Карр, Х. Пирсон).

Художню деталь у літературі досліджували у своїх наукових, літературо-критичних працях багато літературознавців, зокрема Є. Демидова, О. Чудаков, С. Шаталов, О. Сізова, що були безпосередніми учасниками літературознавчого процесу, а також сучасні дослідники Т. Лазарева, Л. Чернець, М. Крупчанова та інші.

Об'єкт дослідження - художня деталь в детективних оповіданнях Артура Конан Дойла.

Предмет дослідження - функції художньої деталі в структурі детективних оповідань А. Конан Дойла.

Мета дослідження - визначити та проаналізувати функції художньої деталі в детективних оповіданнях А. Конан Дойла.

Завдання дослідження:

1. Вивчити рецепцію творчості А. Конан Дойла в літературознавстві: еволюція наукового сприйняття
2. Проаналізувати творчість А. Конан Дойла і традиції англійського неоромантизму
3. Розглянути специфіку детективного жанру в творчості письменника
4. Визначити основні підходи до дослідження художньої деталі у сучасному літературознавстві
5. Дослідити художню деталь як компонент форми літературного твору: зміст поняття, види, функції
6. Охарактеризувати роль художньої деталі в детективному жанрі
7. Проаналізувати художню деталь як засіб створення образів персонажів
8. Визначити художню деталь як сюжетотворчий принцип детективних оповідань А. Конан Дойла
9. Визначити функцію художньої деталі в осмисленні дедуктивного методу Шерлока Холмса

Наукова новизна: Дослідження функцій художньої деталі в детективних оповіданнях А. Конан Дойла дозволить поглибити розуміння його творчості та внести новий вклад в літературознавство.

Методи дослідження ґрунтується на широкому аналізі текстів, літературних джерел та критичних підходів до творчості Дойла. Застосування методів літературного аналізу, компаративістики та методології досліджень у літературі дозволить глибше розібратися в ролі деталей у творчості письменника.

Практичне значення. Результати дослідження відкриють нові перспективи для розуміння та аналізу детективного жанру та літературної спадщини Артура Конана Дойла. Ця робота може стати цінним джерелом інформації для студентів, викладачів та всіх зацікавлених у вивченні творчості письменника. Результати дослідження можуть бути використані в курсах лекцій з історії зарубіжної літератури, теорії літератури, а також у практичній роботі вчителів літератури.

Структура роботи: Дипломна робота буде складатися з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Перший розділ буде присвячений теоретичним аспектам художньої деталі в літературознавстві.

Другий розділ буде містити аналіз особливостей використання художньої деталі в детективних оповіданнях А. Конан Дойла.

Третій розділ буде присвячений дослідженню функцій художньої деталі в структурі детективних оповідань.

Висновки будуть містити узагальнення результатів дослідження.

Список використаних джерел буде містити перелік літератури, яка використовувалась при написанні дипломної роботи.

РОЗДІЛ 1. ТВОРЧІСТЬ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА І АНГЛІЙСЬКИЙ НЕОРОМАНТИЗМ

1.1 Рецепція творчості А. Конан Дойла в літературознавстві: еволюція наукового сприйняття

Рецепція творчості Артура Конан Дойла в літературознавстві пройшла складний шлях розвитку. У перші десятиліття після опублікування перших творів про Шерлока Холмса, в кінці XIX - початку XX століть, творчість Конан Дойла була сприйнята як захоплюючі детективні історії, які розбурхували уяву читачів. Критики відзначали майстерність автора в створенні захоплюючого сюжету, яскравих персонажів і атмосфери таємниці та інтриги.

У другій половині XX століття, з розвитком літературознавства як науки, творчість Конан Дойла стала предметом більш глибокого аналізу. Критики звернули увагу на філософські, соціальні та психологічні аспекти творчості письменника. Вони відзначили, що твори Конан Дойла не лише захоплюючі детективні історії, але й важливі культурні документи, що відображають дух часу. У XXI столітті інтерес до творчості Конан Дойла не згасає. Його твори продовжують вивчатися і аналізуватися літературознавцями з різних країн світу.

З. Гражданська вказує на те, що Артур Конан Дойл, хоч і відчутно залежав від Едгара По, Чарльза Діккенса та Вількі Кілінза, суттєво вдосконалив та уніфікував ті літературні особливості, які в творчості цих письменників знаходилися на етапі формування. Таку ж позицію підтримують С. Антонов, Дж. Кавелті та К. Піттард. Л. Панек конкретизує новаторські аспекти творчості Артура Конан Дойля: ускладнення за вікторіанською метафізикою (хоча з усуненням неясностей, які були притаманні Едгару По); наближення до чистого нарративу; виокремлення характеру оповідача, що протистоїть авторській точці зору (позиції автора у тексті); оптимальне поєднання пригодницького, раціонального та сентиментального. Л. Панек у своїх дослідженнях ретельно

розглядає маневри Артура Конан Дойля всередині традицій Едгара По та Е. Габоріо (від Лекока, на думку дослідника, запозичено акторські схильності Холмса, часті зміни образу для справи, гротескні акценти на раціональності та прагматизмі - як до стилю Ватсона, так і до самої особистості сищика, особливість якого полягає у відмові від загальновідомих істин, фокусуючись тільки на детективній сфері та усьому, що з нею пов'язано) для формування власних стильових, композиційних та образотворчих методик. Щодо образу Холмса, дослідник вважає, що Артур Конан Дойль надав йому властивості, які раніше були притаманні "дерев'яним" детективам. Майк та Моллі Хардвіни [19, с. 82] зауважують: "Конан Дойль прагнув знайти детектива іншого, вищого рівня..." Усі творчі нововведення автора концентрувалися в образі Холмса, що, до певної міри, стали результатом авторського проекту головного героя: у стилі дюпеніади чи лекокіади Холмс виглядав би дуже неорганічно. Автор знайшов свій задум у ідеально відповідному вигляді, в часі, коли жанр детективу відповідав емоційно-світоглядному куту зору епохи. Більшість вчених, таких як Г. Давиденко і О. Чайка, Л. Коновод, Н. Зоркая, класифікують більшість творів про Холмса як інтелектуальний (логічний, дедуктивний) детективний жанр. Вони створюють характеристики цього піджанру детективу на основі типажу холмсіан. М. Коген називає цикл А. Конан Дойля "типовим представником класичного або формального детективу". О. Борисенко відносить твори про Шерлока Холмса до особливого розряду детективів - "вікторіанського", розуміючи під цим терміном час правління королеви Вікторії і період до Першої світової війни, включаючи творчість американських авторів вікторіанського періоду американської літератури. К. Піттард також говорить про "вікторіанськість" холмсіанства та типологічну схожість жанру детективу загалом та циклу про Холмса, вважаючи його вершинним досягненням, з вікторіанською реальністю.

Репрезентативна позиція Дж. Томпсона (1995), який наголошує, що, «...ставлячи питання про успішність детективної творчості Конан Дойля,

необхідно дослідити і формальні здобутки, й ідеологічний характер його робіт, адже <...> їхня перевага полягає у могутньому поєднанні формальної інноваційності та ідеологічної сталості» [33, с. 63]. Звідси зловбоденна для сучасного літературознавства проблема пошуку і встановлення причинно-наслідкових зв'язків між формальними жанровими ознаками холмсіани і їх змістовим наповненням.

Фактично, з моменту появи перших детективних творів Артура Конана Дойла, образ головних героїв ставали предметом дослідження. Лора Портер зауважує, що «понад століття Шерлок Холмс залишається визначним персонажем у британській літературі та культурною іконою» [40, с. 5]. Марк Тименчик стверджує, що образ дойлівського сищика міфологізувався настільки, "...що Шерлоку Холмсу у свідомості читачів потрібна власна біографія та навіть родовід". Це свідчить "...про отриману героєм самостійність та незалежність від автора: міф не має автора, і міфічний герой може мати лише батьків" [22, с. 5]. Це пояснюється тим, наскільки цей образ впливає на суспільство, як воно його структурує і відповідає його очікуванням.

Юрій Щеглов вивчає літературні аспекти новелістичного циклу "Нотатки Шерлока Холмса" Артура Конана Дойла. Він розглядає взаємозв'язок двох ключових структурних компонентів детективних історій: основної та внутрішньої новели. Основна структура включає всі аспекти, що пов'язані з діями головних персонажів (Ватсона та Холмса), тоді як внутрішня структура мотивується оповіданням самого клієнта. "Основна новела" виходить з накладання декількох компонентів, де провідними є (1) детективний жанр і його канон та (2) специфічний світ, створений Дойлом як своєрідний ідеал. Щеглов розглядає тему як ключовий структурний елемент, описуючи її як змішання різних складових, таких як небезпечна, драматична реальність та затишок, спокій і насолода. Авантюризм і комфорт, спокій і небезпека зустрічаються у світі детектива. За словами дослідника, така концептуальна протилежність утворює основу "основної новели". "Всі ці образи та елементи новели, які спочатку

здаються випадковими, виявляються переплетенням вимог детективного жанру зі специфічною тематикою цього циклу... Задача другого етапу - показати, як відбувається розвиток подій всередині новели загалом та в кожній її частині... Для другого етапу використовуються стратегії загальної сюжетної лінії, властиві детективному жанру, а також вже готові сценарії (блоки, основні сюжетні ситуації та події)" [8, с.100]. Цей підхід до дослідження детективного жанру підкреслює визначені правила його структури та підсилює особливість тематичного розвитку.

К. Ролласон вивчає образи літературних детективів Конана Дойла через призму марксистської "фальшивої свідомості" та вбачає їх як уявне представлення гармонійного та безконфліктного суб'єкта [42, с. 4]. Він вважає, що детективи, такі як Шерлок Холмс, є ідеалізованими образами, які відображають мрію про порядок і гармонію у світі. Вони завжди перемагають зло і відновлюють справедливість, тим самим підтверджуючи віру в те, що добро завжди переможе зло. Дж. Томпсон вказує на те, що "образ головного героя Холмса" у певній мірі базується на створеній Конаном Дойлом ілюзії "захоплюючого, заплутаного та правдоподібного суспільного ладу" [48, с. 63]. Він зазначає, що твори Конан Дойла пропонують читачам втілення ідеальної в їхніх очах епохи, в якій існує чіткий розподіл на добро і зло, а зло завжди карається. Д. Сташауер пояснює образ головного героя творів Конана Дойла через його вкоріненість в епосі, його сталість у часі, що зробило його символом епохи вікторіанської ери. П. Андерсон в своїй роботі про "холмсоподібні" характери за інших історико-культурних умов визнає реальних та вигаданих постатей, таких як Архімед, чарівник Мерлін, скандинавський бог Один, Задіг Вольтер та інші, як "холмсоподібних" [29, с. 138]. Це дослідження вкотре підтверджує, що модельована автором художня реальність, в поєднанні з образом героя, створює концептуально-міфологізовану цілісність, що відіграє важливу роль у міфологізації образу Холмса. П. Андерсон також розглядає образ Дюпена По як "холмсоподібний". Цікавий факт: хоча образ Холмса відносно

Дюпена є вторинним і похідним у історичному контексті, протягом великого періоду він значно перевершив і навіть втратив свою цінність в контексті формування культури. Однак, незважаючи на це, образ Холмса став більш популярним і відомим. Це можна пояснити тим, що твори Конан Дойла були написані в більш пізній час, коли детективний жанр був уже більш розвинений. Крім того, Холмс є більш позитивним і симпатичним персонажем, ніж Дюпен.

Л. Черни акцентує увагу на тому, як літературні детективи співвідносяться з моделями соціуму, зокрема на їхньому типовому становищі "аутсайдера". Його висновки щодо образу Дюпена обертаються навколо теорії неоплатонізму [32, с. 134]. Цей вектор дискусії пропонує уявлення про навколишню реальність, сформовану авторами, як опозиційну (хоча не ворожу, оскільки таке дистанціювання у всіх випадках є добровільним) щодо героя-аутсайдера, яким є Холмс.

Микола Дмитренко та Володимир Панченко є одними з найвідоміших інтерпретаторів детективної прози Конан Дойла українською мовою. Саме їхні переклади стали класикою українського перекладознавства і користуються величезною популярністю серед читачів. Однак вони не були першими, хто вніс вклад у освоєння творчості англійського письменника українською культурою. Перший український переклад творів про Шерлока Холмса з'явився ще 115 років тому. У 5-х числах щоденної львівської української газети «Діло» за 1903 рік було опубліковано детектив «Синій карбункул» (з «Пригод Шерлока Гольмса») у перекладі Ярослава Гординського. Ярослав Гординський (1869-1932) був відомим українським письменником, перекладачем, літературознавцем. Він перекладав твори таких відомих письменників, як А. П. Чехов, Г. Ібсен, І. С. Тургенєв, М. Гоголь, О. Пушкін та ін. Переклад «Синього карбункула» був одним з перших його перекладів детективної літератури. Переклад Гординського був виконаний у відповідності з оригіналом і був високо оцінений критиками. Він став першим кроком до популяризації творчості Конан Дойла в Україні. Після Гординського перекладами творів про Шерлока Холмса займалися також

такі українські перекладачі, як В. Гнатюк, В. Самійленко, О. Наріжний, В. Зінчук, М. Дмитренко, В. Панченко та ін. Їхні переклади також стали класикою українського перекладознавства і користуються величезною популярністю серед читачів.

Науково-фантастичний світ ексклюзивної інтерпретації творчості Артура Конан Дойла отримав ще одне загадкове втілення через Еміля Хоменка, який є сучасником. У свій час він взявся за переклад повісті "A Study in Scarlet" («По багряному сліду»), який був опублікований у 1957 році в київському видавництві «Молодь» (серія «Бібліотека пригод та наукової фантастики»).

Повість А. Конан Дойла «The Hound of the Baskervilles» (укр. «Собака Баскервілів») неодноразово видавалася українською мовою. Одним із перших перекладів був переклад Марії Овруцької, який побачив світ 1937 року в київському «Державному Літературному Видавництві». Марія Овруцька (1891-1976) була відомою українською письменницею, перекладачкою, літературознавцем. Переклад «Собака Баскервілів» був одним з її перших перекладів детективної літератури.

Таким чином, творчість Артура Конан Дойла є предметом широкого літературознавчого аналізу. Критики і дослідники відзначають майстерність письменника в створенні захоплюючих детективних історій, а також його внесок у розвиток детективного жанру.

Еволюція наукового сприйняття творчості Конан Дойла представлена наступними етапами:

Перший етап (кінець XIX - початок XX століть). На цьому етапі творчість Конан Дойла була сприйнята як захоплюючі детективні історії, які розбурхували уяву читачів. Критики відзначали майстерність автора в створенні захоплюючого сюжету, яскравих персонажів і атмосфери таємниці та інтриги. На початку сприйняття творчості Артура Конана Дойла, багато критиків та читачів захоплювались його детективними історіями про Шерлока Холмса. Одним із визначних вчених, що досліджував Конана Дойла на цьому етапі, був

Річард Ленгтон. Він підкреслював майстерність Дойла в створенні захоплюючих історій із загадковими та витонченими сюжетами, які захоплювали увагу читачів [].

Ще одним вченим, який привертав увагу до таланту Дойла, був Уїлліам Лоуренс. Він визнавав талант Конана Дойла в створенні живих, запаморочливих образів персонажів і підкреслював його здатність до створення відмінної атмосфери, наповненої таємницею та інтригою, що приваблювала читачів [].

Доктор Джозеф Белл, друг Дойла, також робив внесок у вивчення творчості письменника, окреслюючи його досконалість у створенні цікавих та запаморочливих сюжетів, які відкривали нові горизонти перед детективним жанром [].

Другий етап (середина ХХ століття - початок ХХІ століття). На цьому етапі творчість Конана Дойла стала предметом більш глибокого аналізу. Критики звернули увагу на філософські, соціальні та психологічні аспекти творчості письменника. Вони відзначили, що твори Конан Дойла не лише захоплюючі детективні історії, але й важливі культурні документи, що відображають дух часу.

Один з провідних критиків, Майкл Дирда, підкреслював соціальні та політичні аспекти у творах Дойла. Він вказував на відображення соціальних реалій та підтекстуальних моментів, які передали дух часу [].

Ще одним видатним критиком, що досліджував творчість Дойла, був Ніколас Уолкер []. Він приділяв увагу психологічним аспектам у розвитку персонажів його оповідань, вважаючи їх ключовими для розуміння та оцінки літературних дійових осіб.

Також до дослідження творчості Конана Дойла долучилися й інші вчені, такі як Девід Стюарт Дейвіс, Хосе М. Паз Гуерреро, які розширювали розуміння літературних дійових осіб та проблематику його оповідань на підставі філософських, етичних та соціальних аспектів. Їхні дослідження дозволили розглядати творчість Конана Дойла як не лише захоплюючі детективи, але й як

важливі культурні документи, які відображають не лише дух часу, а й глибинність людської природи та суспільні проблеми.

Третій етап (кінець ХХІ століття). На цьому етапі інтерес до творчості Конан Дойла не згасає. Його твори продовжують вивчатися і аналізуватися літературознавцями з різних країн світу. У сучасному літературознавстві виділяються такі основні напрямки аналізу творчості Конан Дойла: детективний аналіз, історичний аналіз, філософський аналіз, психологічний аналіз. Леслі С. Клінгер - американський літературний критик та автор "Arthur Conan Doyle: A Literary Biography". Його дослідження розкриває еволюцію творчості Дойла, фокусуючись на його літературних методах та впливі на розвиток жанру детективу [].

Таким чином, творчість Артура Конан Дойла є предметом постійного наукового дослідження. Критики і дослідники продовжують відкривати в його творах нові грані і значення.

Творчість Конана Дойла має багато аспектів, які привертають увагу критиків. Його здатність створювати живописні образи, глибокі характери та відтворювати атмосферу епохи Вікторіанської Англії також належать до визнаних рис творчості письменника. Крім того, у творах Конана Дойла часто порушувались соціальні теми та етичні питання, що відображали складність та протиріччя тогочасного суспільства. Це дозволило критикам аналізувати його творчість в контексті соціальних та моральних аспектів, що збагачує його літературний внесок.

1.2. Творчість А. Конан Дойла і традиції англійського неоромантизму

Творчість Артура Конан Дойла, одного з найпопулярніших англійських письменників кінця ХІХ - початку ХХ століть, тісно пов'язана з традиціями англійського неоромантизму. Неоромантизм - це літературний напрямок, який виник в Європі в 1880-х роках як реакція на натуралізм і реалізм. Неоромантики

відроджували інтерес до романтичної теми, але в їхній творчості вона набувала нового звучання. Неоромантики шукали в минулому і сучасності героїчні образи, які б символізували високі ідеали і цінності.

Неоромантизм одна з провідних течій рубіжу XIX-XX віків. А. Н. Ніколюкін зазначає, що неоромантизм (від грецьк. νέος - молодий, новий і фр. romantisme) – умовна назва естетичних тенденцій, що виникли в світовій культурі, зокрема в літературі, живописі та музиці, які традиційно пов'язують з модерністськими реакціями на позитивізм і натуралізм наприкінці XIX – на початку XX ст. [Sillars 1991, с. 94].

Ю.М. Кондратьєв дає таке означення неоромантизму: «Неоромантизм – течія в мистецтві (перш за все, в літературі) рубежу XIX-XX століть, що виникла як реакція на реалістичні і натуралістичні тенденції другої половини XIX століття» [Mellor 1987, с.17].

Вл. А. Луков визначає неоромантизм як політичну течію в мистецтві рубежу XIX-XX вв., яка пов'язана з традиціями романтизму, але виникає в іншу історичну епоху, коли на перший план виходить не новаторство змісту і форми, а естетичний і етичний протест проти дегуманізації особистості і реакція на натуралізм і крайнощі декадансу [Бурбан 2005, с. 48].

Заявивши про себе, неоромантизм довгий час залишається об'єктом дискусій. Разом з неоромантизмом в зарубіжному літературознавстві часто на рівних правах, інколи як синоніми вживаються терміни «символізм» і

«імпресіонізм» – ця термінологічна нечіткість проявляє себе до сьогодні. Втім, як вказує Л.В. Миронюк, даний термін має різні тлумачення: а) романтичний елемент, присутній в літературі кінця XIX – початку XX ст.; б) загальна назва літературної епохи кінця XIX століття; в) окремий перебіг ранньомодерністської літератури; г) явище структурно-семантичного типу [Миронюк 1996, с. 123].

Неоромантизм вважається «загальноєвропейським феноменом». Але він зовсім неоднорідний: в кожній країні, де утвердився неоромантизм, він набував специфічних рис.

Вперше про неоромантизм заговорили на рубежі 1880-1890-х років в берлінському артистичному середовищі [Bracewell 1997, с. 134]. Вимоги неоромантизму мали на увазі відновлення великої національної традиції, а також «юнацький» протест нового літературного покоління проти позитивістської системи цінностей. Для німецького і австрійського неоромантизму, сформованого під впливом творчості Р. Вагнера, характерні такі риси, як матеріалізація мрії аж до «створення світу мрії», іноді протипоставленого повсякденній дійсності, іноді злитого з нею; розробка проблеми ідеалу, абстрагування його від конкретного соціального змісту, абсолютизація його і протиставлення матеріального світу або спроба синтезу дійсності і ідеалу при обов'язковому пріоритеті останнього [Бурбан 2005, с. 21]. Образ людини мистецтва був розроблений як втілення позитивного ідеалу неоромантизму, де образ художника протиставляється суспільству і обставинам. Обмеження в системі жанрів були відсутні: творці зверталися до драми, роману, новели, казки, різним жанрам поезії, шукали нові жанри (наприклад, музична драма Р. Вагнера) [Смолій 2018, с. 354]. Неоромантичні принципи були з'єднані тут власне з принципами імпресіонізму, символізму, частково натуралізму.

Інакше виглядає неоромантизм у Франції. Прагнення французьких неоромантиків до створення особливого поетичного світу пояснює, чому вони так часто звертаються до жанру «поетична драма» [Миронюк 1996,

с. 125]. Драма у віршах виявляється найбільш адекватною формою вираження умовно-поетичного сприйняття дійсності, властивого французьким неоромантикам. Створення поетичного світу в багатьох випадках є не самоціллю, а способом помістити у відповідну обстановку досить умовного неоромантичного героя. Проблема героїзму і героїчної особистості – головна

проблема французького неоромантизму. Неоромантики у Франції проявляють свою творчість як щось середнє між символізмом і натуралізмом [Bracewell 1997, с. 136].

Неоромантизм найбільш яскраво проявився в Англії, де позитивно-реалістична культура, так званий Вікторіанський період з його культом утилітаризму та позитивними цінностями, розгорталася найбільш поступово і всебічно [Осипов 1999, с. 122]. Література англійського неоромантизму – явище широкомасштабне, це гігантський потік – сотні різноманітних якісних творів, які сприяли тому, що спочатку література про неоромантизм сприймалася як другорядна.

Плідним тлом для розвитку неоромантизму послугувала наукова фантастика. Її можна визначити наступним чином – один з різновидів фантастики, яка ґрунтується на нереальних припущеннях в області науки, включаючи як точні, так і природні, і гуманітарні науки [Смолій 2018, с. 359]. Цей жанр зародився в II половині XIX століття. Виникнення власне наукової фантастики збіглося з духовною революцією в західноєвропейському суспільстві, викликаною виходом книги Ч. Дарвіна

«Походження видів шляхом природного відбору» (1859 р.).

Перший переворот у розвитку наукової фантастики спричинив в кінці 90-х років XIX ст. видатний англійський письменник Герберт Уеллс. Він вніс в «Жюль-Вернівську», раніше в цілому оптимістичну наукову фантастику елементи песимізму, гротескної і соціальної критики. Після виходу найважливіших романів Г. Уеллса першого періоду його творчості («Машина часу», «Людина-невидимка», «Перші люди на Місяці») «тематичне поле» наукової фантастики в значній частині виявилось заповнене [Топоров 1983, с. 45]. Всі головні теми, що експлуатуються сучасними авторами, були реалізовані, якщо не Ж. Верном і Г. Уеллсом, то вже іншими фантастами до початку XX ст.

Незважаючи на велику кількість піднятих в науковій фантастиці оригінальних тем, вже в 1910-ті наукова фантастика стала набувати все більш помітні риси просто розважальної літератури, одночасно втрачаючи, панувавший за часів Жюль Верна освітньо-популяризаторський акцент, і соціальну спрямованість, характерну для творчості Герберта Уеллса.

Неоромантизм, як самостійна течія, зародився на основі неприйняття буржуазного суспільства. Неоромантичні письменники в своїх працях дотримувалися протистояння, з одного боку, занепадництву прозового натуралізму, а з іншого боку, категорично заперечували реалістичну правдивість зображення реального життя [Осипов 1999, с. 125]. Через нестабільність, невпевненість у завтрашньому дні та швидкому розвитку в різних сферах життя в людей виникало бажання втекти від реального світу у світ вигаданий. В основі творів англійського неоромантизму лежала неузгодженість мрії і дійсності. Але все ж, застосовуючи романтичний підхід, неоромантики значно відрізнялися від своїх попередників-романтиків. Естетична і емоційна критика окремих сторін суспільного життя, як правило, трансформується в критику буденної, неромантичної свідомості окремої людини; буденність або екзотичність навколишнього світу залежить не від властивих їй якостей, а від характеру світогляду індивіда (в тому числі самого автора). Характерний для європейського неоромантизму образ героїчної особистості зазвичай замінюється на образ «непомітного героя» (Конан Дойль, Честертон), дитини (Кіплінг), молодого людини (Стівенсон),

«маленької людини» (Кіплінг) [Пропп 2019, с. 211], що зазначає що героєм в світі неоромантизму може бути кожен.

Для англійського неоромантизму властиво ставити героя в залежність від обставин, які не тільки не пригнічують героя, який завжди є сильною незламною особистістю, але дозволяють йому повніше розкритися. Обставини, в які потрапляє герой, позбавляються конкретного соціального змісту (в їх якості

виступають, наприклад, природні стихії) [Fawcett 1953, с. 12]. Сюжет більшості неоромантичних творів вибудовується як напружена інтрига.

Неоромантизм орієнтувався в першу чергу на юнацьку аудиторію, тому головний герой зазвичай є молодиком, що втілює «Не розслаблене і хворобливе, а життєлюбне, яскраве світовідчуття здорової юності» [Bracewell 1997, с. 35]. Неоромантичні герої діяли «аж ніяк не в тепличному середовищі, під час захопливого сюжету герої стикалися з надзвичайними обставинами, які вимагають напруження всіх сил, енергійних, самостійних рішень і дій які, врешті решт, приводять до щасливого фіналу. Для неоромантичної системи цінностей були характерні протидія духовній інерції і моральним шаблонам, потребою особистості в самостійності, в самореалізації, не обмеженої ніякими побутовими умовностями, саме тому герої – неординарні особистості, які, зазвичай мають якусь рису характеру, яка підкреслює їх незвичність. Це природним чином пов'язується з цінностями духовних і фізичних сил, які проявляються в боротьбі з ворожим зовнішнім світом і в перемозі над могутніми і небезпечними супротивниками [Дьяконова 1984, с. 12].

Для неоромантичної течії в літературі характерно не протиставлення звичайним людям абсолютних героїв, а пошук ідеалу в самій реальності, а також «відкриття» героя в самій звичайній людині [Миронюк 1996, с. 129]. Неоромантики були переконані, що все залежить виключно від того, під яким кутом дивитися на дійсність, а також від уміння людини розглянути красу і унікальність світу, який її оточує. Це пояснює «поклоніння» неоромантичних пригод і прагненню до незвичайного в своїх творах. Неоромантизм демонструє, як людина, що зуміла побачити навколишнє середовище свіжим поглядом, відкриває в ньому незвичайне і таємниче [Луков 2013, с.171]. Як вважали неоромантики XIX століття, прагнення до авантур, небезпек, до зіткнення із проблемами та їх вирішення робить людське життя більш насиченим, бурхливим і яскравим. Мистецтво, на думку письменників- неоромантиків, дає людині «ключ» до розуміння сенсу життя і вимагає від читача змін життєвих позицій, а

не тільки піднімає його над буденною метушнею і показує йому чарівний світ фантазії.

Початковою точкою розвитку неоромантизму є література раннього романтизму; одна з його типових особливостей – подорож як фізичний рух у просторі. У неоромантизмі подорож набуває додаткового смислового навантаження – герой відправляється шукати пригод, грошей та скарбів поза межами утилітарної Великобританії, а отже, домашнє середовище зі своїм статичним полем (мир, добробут, затишок та насолоди) замінюється на рух і динаміку [Топоров 1983, с. 49]. У Великобританії неоромантика означала модифікацію англійської традиції «авантюрного роману» у творчості Р. Л. Стівенсона, А. Конан Дойла, Р. Кіплінга. Головною її ознакою виступає екзотичність місця подій (Індія, Південна Африка, Арабський Схід, Індокитай), наближена до запитів масового читача, який в світлі, наприклад, англобурскої війни цікавиться тим, що відбувається на далеких рубежах імперії. Неодмінний атрибут цієї теми – «інша країна» («Острів скарбів» Стівенсона) [Fawcett 1953, с. 18].

Географічна територія, розширена в результаті колоніальних завоювань, сприяє заміні Британських островів як літературного простору екзотичними просторовими структурами. Це причина, чому просто море, острів, джунглі чи пустеля є простором дій для доблесного представника імперії, який часто міфологізується, засвідчуючи тим самим його зв'язок із культурою романтизму [Bracewell 1997, с. 138]. Вектор руху з суші (простір будинку, Англія, Великобританія) через широкі морські простори у напрямку до далеких та закордонних узбережь було показано в роботах авторів британського романтизму – Г. Г. Байрона, С. Т. Колріджа та інші. Як і в романтизмі, письменників-неоромантиків теж мало цікавить простір цивілізації. Однак не заглибленість у внутрішній людський світ, а навпаки, подорож, наповнена стресами та небезпечними подіями, робить різницю між неоромантичним героєм та романтичним, для яких образ дороги є необхідністю задовольнити його

глибоке прагнення до абстрактних горизонтів. Чим потужнішою є утилітарна прозаїчна сторона Європи, тим сильніша туга за пригодами [Грин 1996, с. 133]. Перебуваючи під тягарем соціального життя та буденності, людина не здатна самовиражатися у просторі утилітаризму і шукає можливостей застосування своєї прихованої духовної та фізичної сили.

Незважаючи на те, що деякі письменники були активними світовими мандрівниками та шукачами пригод, інші ніколи не були за межами території Британських островів, і тексти цього типу є не лише складовою національної культури, а широким транскордонним явищем [Stashower 1999, с. 89].

У цьому аспекті неоромантична література споріднена не лише з романтизмом, а й з детективною літературою, де «подорожі» найчастіше відбуваються у недалекому, або, навіть, власному житловому просторі. У детективній літературі екзотичний сегмент представлений пригодою, яка передбачає виявлення якоїсь незвичної події [Богословский 1989, с. 178]. Отже, пригода – це засіб відмежуватися від похмурого та нудного життя, «відправитися в подорож» від буденного та звичного до надзвичайного, містичного та загадкового.

Поряд із бажанням відірватися від звичного, подібна локальна «подорож» у детективній літературі прагне красивого, як в естетизмі, де «подорож» здійснюється в людській свідомості, і найчастіше це відбувається в простір привабливого, зручного і багато мебльованого, відокремленого від зовнішнього світу будинку. Будинок є не просто середовищем для проживання, а скоріше ідеальним мікросвітом суспільства Вікторіанської епохи [Woodcock 2001, с. 73].

Прагнення до пригод саме в детективах проявляється у відриві від реальності, де «подорож» і «пригода» відбуваються в уяві, це йде до само створених «штучних пригод», оскільки в уяві пригоди, міграція в часі і просторі безмежні [Bracewell 1997, с. 139].

В основі світовідчуття особистості, як в романтизмі, так і в неоромантизмі лежить різке протиріччя між ідеальним уявленням про світ і самою дійсністю. Цей розрив в поезиці неоромантизму отримав назву «двосвіття», в основі якого лежить концепція драматичної і навіть трагічної розбіжності ідеалу і самого життя. Поети та прозаїки неоромантизму створюють міфічний світ, який існує поза певним часом і простором, а гуманізований природний простір є антиподом світу, що пригнічує душу, світу, де багатство, кар'єра та влада є єдиною цінністю та метою в житті [Trentmann 1987, с. 20].

Виходячи з того, що було сказано вище можна зробити такі висновки, що для неоромантичних творів характерні такі ознаки:

- головним героєм найчастіше є звичайна людина в незвичних обставинах;
- екзотичність місця подій;
- прагнення до визволення особистості;
- гострий конфлікт між добром і злом, правдою і кривдою;
- напружений сюжет;
- наявність щасливого фіналу.

Основні жанри, у яких англійські неоромантики були найбільш плідними, є пригодницькі романи, повісті, оповідання.

Англійський неоромантизм представляє собою складний феномен. Існування неоромантичної літератури поєднується з майже повною відсутністю письменників-неоромантиків як таких. Неоромантизм окремих творів О. Уайльда невіддільний від рис символізму, частково реалізму, Д. Конрада від імпресіонізму, в творчості Р. Кіплінга романтичні розповіді (наприклад, «Рикша-примара», «Діти Зодіаку») існують разом з реалістичними замальовками світського суспільства («Пересічна жінка») [Богословский 1989, с. 181].

Але є письменники, на стилі творів яких неоромантизм вплинув найбільш помітно. Одним з найбільш великих і талановитих з цих письменників є Роберт Луїс Стівенсон. Саме в його творчості принципи неоромантизму отримали

найбільш послідовне і повне втілення. «Острів скарбів», «Будинок на дюнах» «Володар Баллантре» – кращі роботи Стівенсона, в яких переважає душевна чистота, наївність і щирість героїв. Відкидаючи «схему» романтичної літератури XIX ст., він вважав, що герой не повинен бути винятковою особистістю, яку неодмінно розтоптує суспільство; його персонажі прагнуть відшукати споріднену середу, вони сповнені одухотвореністю, багаті на почуття, але ніколи не ізольовані від реального підґрунтя [Stashower 1999, с. 93]. Стиль автора барвистий і лаконічний. Стівенсон стверджує неоромантичну естетику і активно веде боротьбу за мистецьку спадщину класичної літератури.

Джозеф Конрад так само є важливим представником англійського неоромантизму. Він автор пригодницьких психологічних романів. Довгий час Конрад служив матросом, потім капітаном корабля і чудово знав життя моряків [Bracewell 1997, с. 144]. У багатьох своїх творах він оспівував романтику моря. Під час морських мандрів він побував в Африці, Індії, Австралії, на Малайському архіпелазі. Дія більшості його творів відбувається далеко від буржуазної європейської цивілізації, в тропічних країнах. Його герої, які опинилися на морі або в джунглях, виявляють яскраві душевні якості. Ці мужні і вольові люди мріють про подвиги та дружбу. Високі моральні цінності своїх героїв-блукачів Конрад протиставляє низовині буржуазного суспільства. Романтичні тенденції поєднуються з реалістичним зображенням психології сучасників і жорстокості буржуазного світу.

Не менш талановитим і популярним вважається Артур Конан Дойл. Всесвітню славу і популярність поза часом йому принесли детективні твори про Шерлока Холмса. Водночас, інші його тексти, які впливали на літературний контекст тогочасся, потребують уваги та осмислення.

Отже, в кінці XIX – на початку XX століття світ переживав бурхливий розвиток науки та техніки. Цей період позначився на технологічному розквіті у різних сферах життя, відкриваючи людству величезні можливості. Точні науки,

вчені й освіта раптово здобули шалений авторитет. І цей науково-технічний прогрес ставав основою для виникнення творів мистецтва.

У творчості одного з найвідоміших письменників того часу, Артура Конана Дойла, науковий прогрес відіграв ключову роль. Однак варто зауважити, що для митця першочерговим був не сам результат цього прогресу, а логіка, яка стояла за ним. Цікаво, що його головні герої, такі як Шерлок Холмс і професор Челленджер, втілювали в собі чітко науковий підхід до практичних питань. Здається, сам автор навіть не усвідомлював, що через цих персонажів створюється своєрідний образ учених та дослідників, для яких не існує дрібниць та невирішених питань.

Інтерес до життя та творчості Артура Конана Дойла знаходив віддзеркалення в увазі як вітчизняних, так і закордонних літературознавців та дослідників, серед яких були Дж. Д. Карр, Х. Прісон, М. Урнов і багато інших, а також самого сина письменника, Артура Конана Дойла. Цей інтерес виявлявся не лише до визначної постаті англійської літератури, а й до видатного письменника світового масштабу.

Літературна діяльність Артура Конана Дойла вважається значущим аспектом культурного життя Англії на рубежі XIX–XX століть, а його внесок у формування нового художнього мислення того часу був величезним. Вивчення творчості цього письменника сприяє поглибленню розуміння унікальності та індивідуальності даного періоду у розвитку англійської літератури.

1.3. Специфіка детективного жанру в творчості письменника

Детективний жанр представляє собою особливість масової літератури та кіно XX століття. Його коріння можна віднести до творчості Едгара По та Уілкі Коллінза, але справжнє його народження відбулося завдяки оповіданням Конана Дойля про Шерлока Холмса. Головним аспектом детективу як жанру є присутність головного героя — слідчого, який розкриває злочин. Основна суть

детективу — це пошук істини. У початку ХХ століття уявлення про істину зазнало ряду змін, відчутних у аналітичній філософії, а не в трактуванні представниками американського прагматизму чи французького екзистенціалізму [5]. Детектив може вважатись одним з найпопулярніших жанрів у сучасній літературі, і його естетичну якість необхідно оцінювати, враховуючи особливості самого жанру, а не за тими критеріями, які застосовуються до "елітарної" літератури.

Поняття жанру ґрунтується на класифікації за типологією та конкретними характеристиками. За Е. І. Багіровим, основні класифікаційні ознаки жанрової типології включають тематику (зміст), функціональну спрямованість та ступінь умовності. Проте, як і у будь-якій класифікації, ця система є умовною: наприклад, комедія може включати трагедію, а документальний твір може містити художні елементи [1].

Дослідження жанру детектива ускладнюється, насамперед, тим, що з часом він втрачає свою канонічність. На початку ХХ століття класичний детектив переживав свій розквіт, коли письменники, такі як Артур Конан-Дойль, Агата Крісті, Гільберт Кіт Честертон та інші, створювали свої визначні твори у цьому жанрі. Їхні твори привертали інтелектуалів, яким особливо подобалась логіка сюжету: вишукано вигадана загадка, несподіване розв'язання, гра розуму [5, с. 75]. Внаслідок цього детективний жанр отримав визнання як один із видів літературного мистецтва. Сучасні дослідники виділяють кілька підтипів детективного роману, але орієнтиром їхньої приналежності до цього жанру завжди залишається класичний детектив – саме він утворює основу цього напрямку. Він втілює ті характерні риси детективної історії, які привертають увагу читачів – специфічна тематика, чітко впорядкована композиція, стандартний набір персонажів.

Суть детективного сюжету – це загадка або таємниця, що розв'язується завдяки праці розуму [6, с. 115]. У детектива характерна чітка структура та певний набір типових персонажів, що дозволяє багатьом дослідникам

стверджувати про наявність спеціальної схеми або формули для детектива [1; 2; 9]. Детективний жанр можна визначити як усталену літературну форму з чіткою сюжетною структурою, основою якої є розкриття злочину, і персонажі, які мають типові характеристики та функціональні риси.

Основні ознаки детективних текстів та їхній загальний сценарій залишаються постійними протягом віків. Основні компоненти сюжету включають злочин, його розслідування та розгадку. Тексти англійського детективного жанру відповідають основним канонам класичного детективу. Вони відзначаються двома планами сюжету: зовнішнім, який розуміється таємним агентом / шпигуном / детективом, і внутрішнім – злочинцем. Напружена сюжетна лінія виражається через використання аналітичного мислення для розкриття вчиненого злочину [3; 4; 8].

Отже, основними особливостями детективного жанру є повнота фактів і розкриття всіх таємниць. У класичному детективі розгадка не може базуватися на даних, які не були викладені перед читачем у ході розслідування. До завершення розслідування читач має мати достатньо інформації для того, щоб самостійно зробити висновки. Можуть приховуватися дрібні деталі, що не впливають на ключовий сюжет. Проте в сучасних детективах ХХІ століття виникають нові ознаки, коли автори надають читачеві багато фактів, щоб той міг утворити свою версію розвитку подій. Але часто через різку зміну сюжету чи персонажів, ця можливість читача обмежується. Крім цього, Н. Н. Вольський називав ще кілька ознак класичного детектива, таких як гіпердетермінований світ, де світ детективу відображає більшу організованість, ніж реальне оточуюче життя [12].

Зі зміною часу від англійського класичного стилю (оснований на інтелектуальному розшуку) відділяється "чорний" / "жорсткий" (hard-boiled / thriller) детективний жанр, де акцент робиться на напруженості сюжету та детальному описі злочинів з включенням елементів насильства.

В даний час, дослідники активно вивчають твори детективного жанру, зосереджуючись на виділенні та описі його типів. У своїй книзі "The Crime Fiction Handbook", Пітер Мессент виокремлює наступні типи детективної прози:

- the classic detective fiction – це літературний твір з особливим сюжетом, пов'язаним з розкриттям загадкових злочинів, в якому злочини розкриваються логічним методом;

- «Golden Age» detective fiction – традиційний британський детектив, написаний від першої до другої світових війн в рамках класичної традиції;

- hard-boiled fiction – це стиль американської детективної прози, який відрізняється несентиментальним підходом і вносить нові відтінки реалізму та натуралізму в текст;

- police novel – британський детектив після другої світової війни, де головним героєм є поліцейський і його пригоди відповідають класичній моделі детективу [11]. Поліцейські романи часто тяжіють до класичної детективної моделі, але в них також можуть бути присутні елементи інших жанрів, таких як трилер або кримінальна драма.

Однією з важливих класифікацій детективного жанру є тематична, яка відображає культуру, особливості характеру, менталітет, спосіб життя певної групи людей / етнічної спільноти. Найбільш масштабною тематичною групою є «суспільство та політика», до якої можна віднести такі типи детективного жанру, як класичний детектив, політичний («legal dramas»), шпигунський («spy»), поліцейський («police procedural»), кримінальний («crime»), інтелектуальний, детектив-загадка та детектив-задача, соціальний, реалістичний та натуралістичний детективи. Сюди ж можна віднести «tartan noir», «cosy crime» та «private detective» типи детективних романів [7; 8; 10].

Одним із головних творців канонів детектива був Артур Конан Дойл (Arthur Conan Doyle, 1859–1930) – англійський письменник, перу якого належить цикл оповідань про одного з найвідоміших персонажів художньої літератури – Шерлока Холмса. При розробці форми та принципів оповідання детективного

оповідання Конан Дойл спирався на особливості композиції та структури раціонацій Едгара По (Edgar Allan Poe, 1809–1849) [7]. Раціонації, або логічні оповідання, – це призначені для розвитку аналітичних здібностей твори про високоінтелектуального героя, який розслідує злочини. Ці оповідання мають ряд особливостей: сюжетним центром є людина, яка розгадує складну загадку; твір відрізняється невеликим обсягом, наявністю дворівневої структури (поверхневий рівень оповідання складають сюжетні події, а глибокий – аналітична діяльність головного героя) [4] та двох фабул (фабула розслідування та фабула злочину), а також особливим оповіданням: у кожній раціонації автор веде логічну гру з читачем.

Конан Дойл трансформував ці зразки елітарної літератури: його детективні оповідання зберігають певні параметри (в центрі оповідання знаходиться герой, який розслідує злочин, структура твору має два рівні тощо), але втрачають початкову мету праоснови (інтелектуальний розвиток читача), виконуючи розважальну функцію. Завдяки цій трансформації можна виявити в творах американського та англійського письменників відмінності, які представляють інтерес для дослідження. Твори Е. По являють собою монотонне оповідання, в якому авторська увага зосереджена на мислительному процесі головного героя. Кожен елемент твору виконує певну функцію в логічній грі з читачем, що виключає пейзажні замальовки та опис обстановки, якщо це не служить авторським цілям.

Так, наприклад, у детективі «Золотий жук» (The Gold-Bug, 1843) за допомогою опису «дивної», нібито штучної природи острова Е. По намагається вплинути на пильні уми читачів, натякаючи на «штучність» майбутніх подій: «Дерева на острові мало, і ростуть вони погано. Справжнього дерева не зустрінеш зовсім» [5, с. 449]. У детективах Конан Дойла, навпаки, пейзаж відіграє важливу роль: твори, спрямовані насамперед на розваги читача, вони орієнтовані саме на емоційне сприйняття. Пейзаж у детективних оповіданнях може виконувати різні функції: відображати душевний стан героя або формувати

потрібний автору настрої читачів. Так, у детективі «Чертежі Брюса-Партиingtonа» («The Adventure of the Bruce-Partington Plans», 1908) весь простір оповідання просякнутий туманом, що створює таємничу та інтригуючу атмосферу: «...в передостанній тиждень листопада 1895 року на Лондон опустився такий густий жовтий туман, що з понеділка до четверга з вікон нашої квартири на Бейкер-стріт було неможливо розрізнити силуети будівель на протилежному боці» [3, с. 507].

Також детективи По та Конан Дойла відрізняються природою відплати за злочини. У логічних оповіданнях злочинець карається головним героєм або органами правосуддя, тоді як у деяких детективах розплата приходиться ззовні, наприклад, на злодія обрушується гнівлива природна стихія. У оповіданні «П'ять апельсинових зерняток» (The Five Orange Pips, 1891) корабель членів Ку-клукс-клану знищує шторм, який символізує небесну кару [1]. Отже, у детективах Конан Дойла є не лише розважальна, а й моральна функція: зокрема, у цьому творі письменник наголошує, що расистська діяльність не лише суперечить законам гуманізму, а й є настільки протиприродною, що сама природа виганяє послідовників таких поглядів з лона життя. У детективах По аналогічний результат неможливий: ці твори не передбачають морального підтексту, пов'язаного з певною мірою дидактизму.

Найбільш цікавим для вивчення фактором, кардинально відмінним від раціонацій, на нашу думку, є наявність різних способів маніпулювання читацькою уявою. У детективних оповіданнях така гра з читачем відсутня: Конан Дойл акцентує увагу на яскравому сюжетному ряду та інтригуючому фіналі, створюючи пригодницькі твори. При описі розслідування читачеві не надаються всі докази та обставини злочину, що виключає можливість інтелектуальної логічної гри. У раціонаціях Е. По пропонує читачеві повну інформацію, що дозволяє, на перший погляд, самостійно зробити правильний висновок про злочин, але при цьому письменник вживає різні спроби заплутати читача. Наприклад, у оповіданні "Вбивство на вулиці Морґ" (The Murders in the Rue

Morgue, 1841) По майстерно грає на емоціях читача, створюючи страшну та огидну картину злочину, яка змушує думати, що вбивство пов'язане з чимось нереальним. Лише деякі читачі зможуть обуздати розігране уяву і, безстрашно проаналізувавши дані, зрозуміти, що нестандартне вбивство скоїв тварина [6]. У "Золотому жуку", над сенсом якого досі розмірковують дослідники, Е. По містифікує читачів: використовує в якості епіграфа рядки нібито з комедії Артура Мерфі (Arthur Murphy, 1727–1805) "Усі не праві" (All in the Wrong, 1761), які насправді відсутні в цьому творі: "Гляньте! О! Він танцює як божевільний. Тарантул вкусив його..." [5, с. 449]. За давнім повір'ям укусу тарантула робить людину божевільною, що метафорично співзвучно з подіями оповідання: оповідачеві здається, що головний герой божевільний після укусу золотого жука [5]. Епіграф можна тлумачити по-різному (головний герой розіграв своїх друзів; весь розповідь – це вигадка божевілля і т. д.), але функція його залишається незмінною – маніпуляція свідомістю читача, як спосіб змусити його аналізувати і вирішувати логічну задачу.

Таким чином, незважаючи на те, що раціоналії Е. По стали основою детективної прози А. Конан Дойла, ці твори мають ряд цікавих структурних відмінностей, що утворилися в ході трансформації елітарної літератури в масову. Саме цим можна пояснити і особливу популярність творів Конан Дойла.

Герой Едгара По, який створив жанр детективу, відзначається ексцентричністю та нестандартними методами, перевершуючи уміння поліції у спостереженні, розгляданні найдрібніших деталей та формуванні несподіваних висновків. Ці принципи лягли в основу творів Артура Конан-Дойля. Портрет напівфантастичного Огюста Дюпена, героя детективних оповідань Едгара По, перетворився в образ Шерлока Холмса, якого вже можна вважати досить реалістичним. Відмінність полягала в тому, що По зачіпав процес дедукції поверхнево, тоді як Конан-Дойль зосередився на ньому, оскільки цей процес відкривав можливості на основі навіть обмежених даних. Крім того, введено значну кількість побутових деталей, що робило події твору більш реалістичними.

Антиподом англійця Шерлока Холмса був Арсен Люпен, француз, в образі якого Моріс Леблан узагальнив особливості французького характеру.

Артур Конан Дойл не був основоположником детективного жанру. Серед його попередників можна назвати Едгара По, Гофмана, проте багато хто вважає, що саме він заклав основні принципи цього жанру. Його твори стали найбільш екранізованими у світі. Великий інтерес до оповідань про Шерлока Холмса також викликаний наративним талантом Артура Конана Дойла. Пізнаючи його творчість, читач, звичайно ж, отримує естетичне задоволення і, крім того, знайомиться з образом життя, традиціями британців кінця ХІХ століття. Тема злочину як інтелектуальної загадки фактично простежується у всіх творах письменника про Шерлока Холмса.

РОЗДІЛ 2. ХУДОЖНЯ ДЕТАЛЬ ЯК ЖАНРОТВІРНА ОЗНАКА ДЕТЕКТИВУ

2.1. Основні підходи до дослідження художньої деталі у сучасному літературознавстві

Розвиток літератури від найдавніших часів до наших днів характеризується постійним поглибленням художнього пізнання. Ця динаміка проявляється у постійному розвитку аналітичного підходу, особливо в літературі ХІХ—ХХ століть, і певною мірою відображається у художній деталі. Поняттєва еволюція деталі в історії літератури та в творчості конкретного письменника - це в той же час широкі або вузькі аспекти історичної поетики. Аналітичність присутня у кожному окремому акті творчості. Наприклад, у ланцюзі "об'єктивна реальність - автор - твір - читач" процес художнього аналізу може вважатися одним із найважливіших, оскільки його результати відображаються у системі образів і мікрообразів твору, а саме в художніх деталях. Ця проблематика

входить до теоретичної поетики, яка, разом із питаннями історичної поетики, дозволяє досліджувати художню деталь з різних точок зору.

Питання деталізації в літературних творах вивчаються у ряді праць, таких як «Деталь як засіб художнього узагальнення» Р. Цивіна, «Художня деталь у прозовому творі» Ю. Кузнецова, «Деталь і подробиці» Є. Добіна, «Деталь» Л. Чернець, «До проблеми художньої деталі» С. Паламара і інших. У цих дослідженнях основний фокус спрямований на важливість художньої деталі у структурі художнього тексту, розкриття її сутності і різноманітності. Лілія Чернець особливо підкреслює, що деталізація предметного світу в літературі не просто є цікавою, важливою та бажаною, але й є необхідною. Вона не лише прикрашає текст, але й створює зміст образу. Саме деталь чи сукупність деталей відтворює у тексті цілісність, викликаючи у читача необхідні асоціації, які має на увазі автор [2, с.65].

Існують два підходи до визначення сутності "художньої деталі". Деякі дослідники стверджують, що це є те ж саме, що й "подробиця". Цю позицію підтримують В. Лесин [3, с.51], Ф. Путнін [4, с.267], Ю. Ковалів [1, с.271]. Лілія Чернець походження терміну "деталь" розглядає через семантику слова "подробиця", виділяючи, що деталь є найменшою одиницею предметного світу твору [2, с.64]. Літературознавці Ю. Кузнецов та А. Ткаченко підкреслюють важливість розрізнення між художньою подробицею та художньою деталлю. Вони зауважують, що художню деталь часто визначають через художню подробицю: "значуща подробиця, яка характеризується, вже є деталь. Тоді як проста подробиця - це лише лінія на художньому полотні, яка не несе самостійного смислу та не привертає особливої уваги" [5, с.201]. Подробиця у художньому тексті не має такого важливого значення, як деталь.

Так, Н. Климова, підтримуючи погляди Є. Добіна, стверджує, що подробиці "впливають на читача тільки в сукупності, тоді як деталь тяжіє до одиничності. Вона замінює ряд подробиць" [6, с.172]. Проте ця думка може викликати сумніви. Не завжди кілька подробиць механічно можуть замінити

одну деталь. Навпаки, літературознавець Р. Сивокінь досить широко трактує поняття художньої деталі, визначаючи його як "один із образних засобів літературно-художнього твору" [8, с.40]. Л. Чернець, Ю. Кузнецов також акцентують увагу на розмірі художньої деталі, вважаючи її "мікрообразом" [9, с.66]. У контексті протиставлення "мікрообраз-мегаобраз", "художня деталь-художній образ" це відчувається. Однак у широкому розумінні поняття "художня деталь" іноді використовують навіть для значних образів у структурі твору.

Однією з ключових ознак художньої деталі є її особлива змістова наповненість [10, с.718]. Саме ця глибока змістова насиченість робить деталь важливим елементом структури художнього твору, здатним замінювати цілий ряд характеристик літературного образу. Художня деталь, як мікрообраз, має цю специфічну змістову насиченість. Адже художній образ (і деталь, зокрема) формується вибірково. Відповідно до В. Домбровського, "поетичний образ - це випадковий продукт творчої уяви поета, з випадковою комбінацією складових елементів, які може розкрити тільки науковий аналіз" [11, с.152]. На створення образу впливає ряд чинників, таких як творча уява письменника, асоціативність, винахідливість тощо. "У кожного письменника, залежно від досвіду, особливостей таланту, формується свій 'пори́г чутливості', своя міра сприйняття взаємозв'язків різних деталей" [12, с.19]. Вже від самого народження "дрібна" деталь, здається, визначає цілу авторську ідею... без загальної концепції, без ідей деталь нічого не значить [15, с. 8-19]. Для уникнення надмірного описування серед різних образів у художньому творі (таких як образ людини, образ природи, образ предмету) широко використовується художня деталь для їх конкретизації та глибшого розкриття.

Художня деталізація - це саме ядро будь-якого образу. Письменник не завжди може передати явище чи предмет з усіма їх особливостями, і саме деталі, чи сукупність деталей, "заміщують" цілість у тексті, спонукаючи читача до тих асоціацій, які задумав автор [2, с.65]. При цьому автор розраховує на уяву та досвід читача, який доповнює образ додатковими елементами, яких не вистачає.

Цей процес конкретизації твору читачем є досить суб'єктивним, оскільки залежить від багатьох факторів, таких як вік, освіта, емоційний стан, особистий досвід отримувача та інші.

Багато дослідників підкреслюють, що художня деталь зазвичай використовується в епосі та драмі. А. Ткаченко вказує на те, що вона може знайти своє застосування й у ліро-епосі та ліро-драмі [5, с.203]. Також Ю. Кузнецов аналізує використання художньої деталі в поетичних текстах Т. Шевченка у своїй статті "Художня деталь". Г. Сивокінь правильно зауважує, що роль художньої деталі різна в прозі й поезії [8, с.40]. Фактично, вона більш поширена у прозі та драмі, тоді як у поезії переважають тропи. У поезії письменники частіше використовують різноманітні образи, а не деталі, щоб створити свою музичну та образну композицію. Художню деталь визнають однією з важливих характеристик творчості письменників, а її використання може відображати певний стиль автора.

Художня деталь, як мікрообраз, притаманна не лише епічним і драматичним творам, а й ліро-епічним і ліро-драматичним творам. Вона відзначається особливою змістовою насиченістю і глибиною, яка, в залежності від її ролі у тексті, може стати символічним образом. Створення та вибір художньої деталі потребує високого рівня письменницької майстерності. І, як добре зауважив Р. Цивін, "деталь - це не лише стиль, це також талант" [15, с.20].

Зважаючи на системний підхід до аналізу деталей у тексті, відображається реальна наявність структурно-семантичних зв'язків між мікрообразами в творі. Ці зв'язки виникають під час естетичного сприйняття тексту читачем. Це специфіка художніх деталей, яку відзначають як літературознавці, так і лінгвісти. Аналізуючи "Мертві душі" М. Гоголя, М.Я. Поляков пише: "Деталі формують семантичні групи, що визначають частини тексту і створюють ключові елементи в полі літературного тексту" [45, с. 57]. Це відображає і схожу думку лінгвістів: "Текст подає деталі не у випадковій послідовності, як це може бути у живопису, але в тій послідовності, що відображає їх утворення в

описаному духовному стані; це сукупність відтінків створює образ саме тієї повноти і структури, яка є характерною для зображеного сприйняття світу" [22, с. 21]. Це ще раз підтверджує, що ми маємо справу з універсальним естетичним явищем, яке вивчається літературознавством, лінгвістикою та іншими науками.

Типи взаємозв'язків між художніми деталями зазвичай можуть бути такі: перший - між неповторюваними деталями, наприклад, у межах портрета чи пейзажу; другий - між повторюваними, "синонімічними" деталями, що розсіяні по всьому тексту твору; третій - система взаємозв'язків між деталями перших двох видів або між усіма разом. У першому випадку йдеться про так звані одиничні деталі, у другому - про перехресні (лейтмотивні, ключові, структуроутворюючі) деталі, а в третьому - про систему деталей.

Одиничні деталі рідко зустрічаються самі по собі, вони частіше використовуються для створення більших образів, таких як природа, зовнішність людини тощо, утворюючи при цьому систему локальних деталей. Наскрізні деталі почали використовуватися, переважно, у малих прозових жанрах наприкінці ХІХ - на початку ХХ століття, коли виникла потреба об'єднати лаконічність та економію художніх засобів із значним смисловим наповненням художнього тексту. Часто через повтори ці деталі набувають особливої семантичної насиченості. Це явище досліджував Ю.С. Добін, аналізуючи прозу А. Чехова [19]. Ці деталі можуть утворювати систему як самостійно, так і в поєднанні з одиничними.

Центральною проблемою художніх деталей є їхня здатність слугувати засобом художнього узагальнення, відобразити різноманітні зв'язки з ідеєю твору (навіть з ідеалом, якщо довіритися думці А.О. Чернякова [62, с. 7]), а також бути етапом розвитку художньої концепції. Суворо кажучи, у художньому творі немає жодної деталі, що б не мала певного зв'язку з цією ідеєю. Весь спектр деталей - чи то одиничних, чи наскрізних, чи системних - використовується для розкриття та акцентування художньої ідеї. Однак, кожна конкретна деталь

виявляє ідею у різній мірі. Звідси виникає питання про рівень узагальнення, ступінь вияву ідеї в самій художній деталі.

У художній деталі зливаються різноманітні властивості художнього образу: вона одночасно поєднує в собі почуттєве й раціональне, абстрактне й конкретне, часткове й загальне, зовнішнє й внутрішнє, частину й ціле. Проте ключовими для розуміння її естетичної природи є категорії явища й сутності. Дослідниця з Чехословаччини, Е. Фаркашова, вивчаючи роль цих категорій у сприйнятті художнього переосмислення дійсності, пише: "...почуттєве уявлення (яке, на її думку, є основою художнього зображення) стає інструментом художнього узагальнення, а саме узагальнення через типізацію (вибір або синтез окремої деталі, де найкраще проявляється загальна сутність цілого). Тому під час творчого осмислення світу через художнє пристосування, важливо вміло презентувати типові характери в типових обставинах" [54, с. 183].

Деталь у контексті літературознавства становить поняття, що довгий час залишалося нечітким у теоретичному визначенні. Ця неоднозначність призвела до відсутності точних підходів до її розуміння, і це поняття довгий час не зустрічалося в літературних словниках та енциклопедіях. Перші вказівки на це поняття можна знайти в 1971—1972 роках [49, с. 113], але згадується також і в інших словниках [71, с. 60—61, 77—78].

У визначенні поняття "деталь" існують різноманітні підходи, що часто викликають суперечності. У літературознавчих дослідженнях деталь може бути визначена як деталь-тип, деталь-образ або як мініатюрне втілення мистецтва. Однак у довідковій літературі не існує єдиного узагальнення цього поняття. Замість цього, ми бачимо слова, які мають полісемантичний характер і не завжди є термінологічними. Наприклад, "штрих" (В.М. Лесин, А.С. Пулинець), "подробиця" (Ф.В. Путнін). Визначення, наведене останнім, також не допомагає у розумінні, оскільки слово "подробиця" лишається семантично закритим, так само, як і "деталь". Зокрема, у словнику В. Даля ми бачимо згадку про родові поняття стосовно деталі. Там, визначаючи деталь "в художествах", вживається

слово "частина", що вказує на певну частину художнього цілого [18]. Враховуючи розглянуті особливості художньої деталі, можна припустити наступне визначення: деталь - це мікрообраз реальності об'єктивного або суб'єктивного світу, що в літературному творі взаємодіє з іншим образом або системою образів як частина (елемент) з цілим та є засобом художнього узагальнення.

Вивчення художньої деталі з точки зору сприйняття твору читачем. Цей напрямок наразі перебуває лише на початковому етапі. Однак він стає важливим у контексті комунікативного підходу до вивчення літератури. Без розгляду цієї складної проблематики в цілому, можна висловити кілька зауважень, що безпосередньо стосуються явища художньої деталі. Письменник у своєму творі переосмислює дискретний реальний світ, відображаючи його у системі мікрообразів. Це стає об'єктом сприйняття читача. Цілісність сприйняття та асоціативність мислення визначають здатність відтворювати, у більшій або меншій мірі, структурні зв'язки, які актуалізуються у свідомості через мікрообрази. Художній твір сприймається не одразу, як картина живопису (навіть якщо цей процес частково подібний), а під час поступового розгортання тексту. Щодо деталей, слід підкреслити три ключові моменти.

По-перше, художня деталь є не просто окремим фрагментом тексту, а скоріше ключем до розуміння його глибини та значення. Деталь вказує на ціле, має потенціал передавати більше художньої інформації, ніж просто той зміст, який вона безпосередньо несе. В такому ключі будують свою поетику багато письменників, серед яких Антон Чехов, Василь Стефаник, Ернест Хемінгуей. Ці деталі, можна сказати, активізують читацьке сприйняття, стимулюючи його до творчого співтворення тексту. Читач стає співавтором, оскільки його власне уява та тлумачення відіграють важливу роль у розкритті значення цих деталей.

По-друге, повторення деталей у тексті, яке можна вважати їх відображенням на різних рівнях, часто відповідає естетичним та мовним законам. Це викликає особливий, хоч і підсвідомий, вплив твору на читача.

Принципові ідеї та емоції передаються не прямо, а через скритий зміст, приховану мову, символіку, яка притаманна деталям.

По-третє, структури мікрообразів пов'язані з усією побудовою (композицією) твору і становлять лише її деталізацію. Отож, і вони керують процесом читацького сприйняття, і від них залежить, якою мірою буде виявлена ідея твору, акцентовані її головні складові.

Системно-історичний підхід до вивчення художньої деталі передбачає розгляд її в контексті літературного твору, а також у контексті історичної епохи, в якій він був створений. Цей підхід дозволяє глибше зрозуміти роль деталі у творі, її функціональне навантаження.

Контекстуальні взаємозв'язки деталей - це взаємозв'язки між деталями, які знаходяться в одному контексті. Контекстуальні взаємозв'язки деталей - це зв'язки між деталями в межах одного твору. Вони можуть бути трьох типів:

- Структурні зв'язки - це зв'язки, які обумовлені структурою твору. Наприклад, деталі, які описують зовнішність героя, можуть бути пов'язані з деталями, які описують його внутрішній світ.
- Семантичні зв'язки - це зв'язки, які обумовлені значенням деталей. Наприклад, деталі, які описують певний історичний період, можуть бути пов'язані з деталями, які описують певний соціальний стан.
- Стилістичні зв'язки - це зв'язки, які обумовлені стилем твору. Наприклад, деталі, які написані в певному стилі, можуть бути пов'язані з деталями, які написані в тому ж стилі.

Наприклад, у романі "Війна і мир" Л. Толстого опис ялинки в будинку Ростових взаємопов'язаний з описом ялинки в будинку Болконських. Ці описи допомагають читачеві зрозуміти, що ялинка в будинку Ростових - це символ радості та надії, а ялинка в будинку Болконських - це символ традиції та родинного затишку.

Текстуальні взаємозв'язки деталей - це взаємозв'язки між деталями, які знаходяться в різних частинах твору. Текстуальні взаємозв'язки деталей - це зв'язки між деталями в межах одного тексту. Вони можуть бути трьох типів:

- Повторювані деталі - це деталі, які повторюються у тексті кілька разів. Вони можуть використовуватися для створення зв'язку між різними частинами тексту, підкреслення важливих ідей, характеристик героїв тощо.
- Наскрізні деталі - це деталі, які проходять через весь текст. Вони можуть використовуватися для створення єдиного образу, передання ідеї твору тощо.
- Система деталей - це сукупність взаємопов'язаних деталей, які створюють єдиний образ.

Системно-історичний підхід до вивчення художньої деталі дозволяє виявити всі ці взаємозв'язки і глибше зрозуміти роль деталі у творі.

Наприклад, у романі "Мертві душі" М. Гоголя повторювана деталь "мертві душі" символізує мертву душу Росії. Ця деталь не лише допомагає читачеві зрозуміти ідею твору, але й створює зв'язок між різними частинами твору.

Системно-історичний підхід до вивчення художньої деталі дозволяє досліднику чітко визначити роль деталі у творі, її функціональне навантаження. Цей підхід також дозволяє досліднику зрозуміти, як деталі допомагають письменнику створити реалістичні образи, передати атмосферу твору, його ідею.

Функціональний підхід до вивчення художньої деталі передбачає розгляд її з точки зору її функції у творі. Цей підхід дозволяє визначити, яку роль відіграє деталь у творі, для чого вона використовується автором. Функції художніх деталей у творі можуть бути різними. Вони можуть бути пов'язані з:

- Створенням реалістичного образу. Деталі допомагають письменнику створити реалістичний образ, передати його зовнішність, внутрішній світ, характер, звички, манеру поведінки тощо. Наприклад, у романі "Війна і мир" Л. Толстого опис зовнішності П'єра Безухова допомагає читачеві краще зрозуміти

його характер. П'єр зображений як висока, кремезна людина з добрим, відкритим обличчям. Цей опис підкреслює добродушність і простоту П'єра.

- Передачею атмосфери твору. Деталі допомагають письменнику створити певну атмосферу в творі, передати його настрій, емоційний стан тощо. Наприклад, у повісті "Тарас Бульба" М. Гоголя опис степу допомагає читачеві відчувати його безкрайність, велич. Цей опис створює певну атмосферу в повісті, яка підкреслює героїчний дух запорожців.

- Розкриттям ідеї твору. Деталі можуть використовуватися автором для розкриття ідеї твору. Наприклад, у романі "Мертві душі" М. Гоголя образ Чичикова допомагає автору розкрити ідею твору про соціальні проблеми Росії. Чичиков - це символ корупції і лицемірства. Його образ допомагає автору показати, як ці проблеми руйнують російське суспільство.

- Впливом на читача. Деталі можуть впливати на читача, викликати у нього певні емоції, асоціації тощо. Наприклад, у повісті "Олеся" О. Купріна опис Олесі, її краси і чарівності, викликає у читача почуття захоплення і любові. Цей опис допомагає автору створити позитивний образ Олесі, яка є символом природи і краси.

Функціональний підхід до вивчення художніх деталей дозволяє глибше зрозуміти роль деталі у творі, її функціональне навантаження. Він дозволяє визначити, для чого автор використовує ту чи іншу деталь, і як вона впливає на твір у цілому.

Семантичний підхід допомагає досліджувати значення художньої деталі у літературному творі. Цей підхід зосереджує увагу на тому, як саме деталь впливає на зміст, смислове навантаження та ідейну спрямованість твору. Розглядаючи деталь з семантичної точки зору, важливо виявити, які конкретні елементи чи образи виконують певні функції у тексті, що вони символізують чи представляють. Семантичний підхід дозволяє визначити, які аспекти твору найбільше підкреслюються через певні деталі, як вони сприймаються у контексті тексту та які конкретні асоціації чи значення вони викликають у читачів. Це

допомагає краще розібратися в тонкощах твору та розуміти його глибину через розкриття семантики окремих деталей.

Отже, вибір підходу залежить від конкретних завдань дослідження. Наприклад, якщо необхідно визначити роль деталі у творі, то доцільно використовувати функціональний підхід. Якщо необхідно визначити значення деталі, то доцільно використовувати семантичний підхід. Використання різних підходів дозволяє глибше зрозуміти роль художньої деталі у творі, її функціональне навантаження, а також вплив різних факторів на використання деталі в творі.

2.2. Художня деталь як компонент форми літературного твору: зміст поняття, види, функції

Художню деталь характеризують як особливу докладність, яка несе значиме навантаження у художньому творі. Вважається, що саме ця деталь виступає як активний центр, який переносить інтенцію автора. З одного боку,

вона служить для організації структури твору, а з іншого боку, вона відкриває можливості для різноманітних тлумачень тексту читачем.

Розповсюдження цього явища теоретично пояснюється здатністю активувати уяву читача й розширювати його асоціативне мислення. Різnobічність поняття художньої деталі відкриває можливість дослідження цього явища з різних позицій, що пояснює різноманіття його визначень, класифікацій, характеристик та способів застосування. Феномен художньої деталі є необхідним інструментом для узагальнення ідеї та її подальшого розкриття читачем.

Значний внесок у вивчення цього явища зробили І. Щирова, Л. Чернець, А. Єсін, В. Кухаренко та інші дослідники. Вони розглянули проблему художньої деталі з різних поглядів і запропонували численні визначення та класифікації, які можуть бути корисні при аналізі різних творів. У сучасному науковому середовищі немає однозначного погляду на визначення, класифікацію та область застосування цього явища. Це свідчить про складну та багатогранну природу цього феномену та передбачає подальше глибоке вивчення.

Згідно з англійським словником Collins Online, слово "detail" означає "другорядний аспект, що протиставлений центральному". Цей переклад можна інтерпретувати як те, що художня деталь є не основним елементом твору, а допоміжним, що допомагає розкрити його основний зміст.

Український літературознавець Г. Авксентьєва визначає художню деталь як "мікрообраз у структурі літературного твору, який характеризується багатством і глибиною змісту" [1]. Це означає, що художня деталь може бути не просто дрібним елементом, а мати важливе значення для розуміння твору. Вона може допомагати автору створити реалістичний образ, передати атмосферу твору, розкрити його ідею тощо.

Основа на різноманітних підходах до розгляду проблеми художньої деталі різні класифікації цього явища в літературі виникли з численних аспектів дослідження. Одним із цікавих напрямів у цьому плані є функціонально-

семантична класифікація у новій когнітивній парадигмі, запропонована вченою І. Щировою за високою цінністю для розуміння цього феномену. Ця класифікація розподіляє художні деталі на дві категорії за їх естетичним потенціалом, який пов'язаний зі способом семантичного перетворення мовних одиниць: констатуючі та імплікуючі [5, с. 75]. (Рис. 2.1)

Рис. 2.1. Класифікація художніх деталей за І. Щировою [5 с. 75]

Констатуючі деталі - це такі деталі, які просто означають те, що вони означають. Вони не містять у собі додаткового смислу, а лише служать для створення реалістичного образу або передачі атмосфери твору. Констатуючі деталі можна поділити на дві категорії: емоційно нейтральні, які додають правдивості картині, та емоційно забарвлені, що відображають емоційно-оцінне ставлення автора до описаних подій. Емоційно забарвлені деталі часто формуються за допомогою лексичних одиниць, що несуть загальноприйняті значення. Згідно з цією класифікацією обидва типи спрямовані на створення комплексного зображення подій та образів, описаних у творі. Імплікуючі деталі

- це такі деталі, які містять у собі додатковий сенс, який читач повинен сам розкрити. Вони можуть використовуватися автором для характеристики героя, розкриття ідеї твору, впливу на читача тощо.

М. Березняк пропонує розширений філологічний підхід до класифікації художніх деталей. Він вважає, що художня деталь має більший семантичний потенціал порівняно з контекстом та є ключовим елементом тексту. Цей стилістичний прийом тісно пов'язаний з особливостями вербальної активності та роллю, яку відіграє деталь у текстовій системі. Ця концепція передбачає розподіл на констатуючі, імпліцитні та репрезентативні художні деталі. Констатуючі деталі використовують лексичні одиниці у загальноприйнятих значеннях для створення враження правдивості. Імпліцитні деталі відзначаються активізацією більше, ніж однієї лексичної одиниці, щоб підкреслити зв'язок між образами. Репрезентативні деталі поєднують елементи тексту, які мають кілька значень одночасно та спрямовані на розкриття інформації, закодованої у підтексті [2, с. 14].

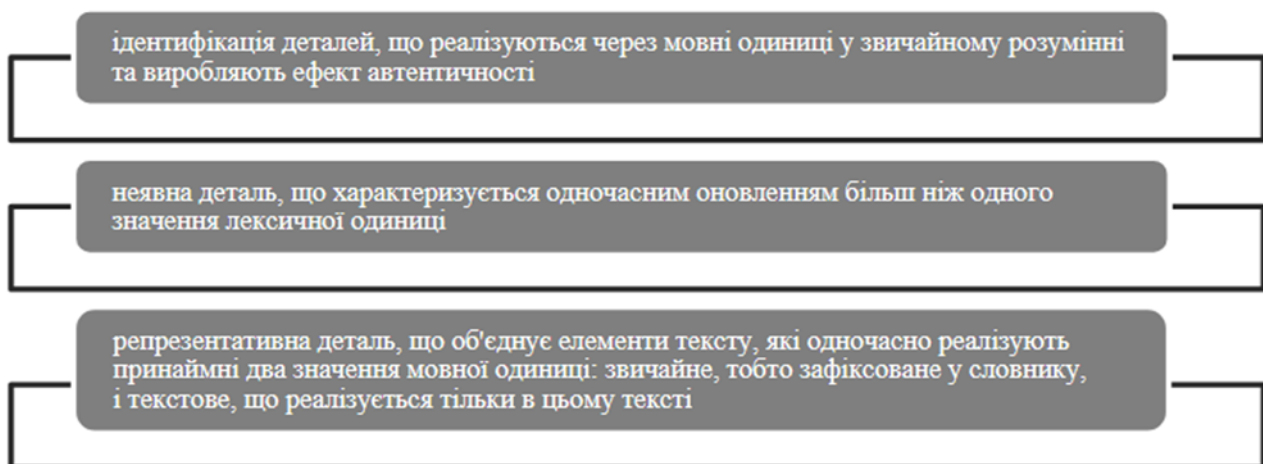

Рис. 2.2. Типи деталей

Л. Чернець пропонує класифікацію деталей з урахуванням стилю літературного твору, вважаючи, що ця класифікація відображає структуру об'єктивного світу, яка охоплює події, характери героїв, пейзажі та інші аспекти [3, с. 294].

Г. Поспелов визначає три основні групи деталей: тематичні (використовуються для зображення побутових ситуацій), композиційні (формують структуру твору) та стилістичні (характеризують стиль) [6, с. 221].

В. Кухаренко запропонувала класифікацію, яка визначає художні деталі за їхньою функціональністю у тексті: описові, уточнювальні, характерологічні та імпліцитні.

Описова художня деталь

- створює зоровий образ
- надає портрету неповторності, індивідуальності

Уточнювальна художня деталь

- створює правдоподібність, оскільки завдяки їй читач вірить у реальність того, що відбувається

Характерологічна художня деталь

- описує практичний досвід персонажа
- аналізує категорії антропоцентричності, локальності та тимчасовості твору
- фіксує характерні риси зображуваного героя

Імпліцитна деталь

- демонструє через зовнішні прояви глибину пережитих почуттів та їх зміст
- є провідним засобом створення психологічно значущих образів

Рис. 2.3. Характеристика художньої деталі за В. Кухаренко

Описові деталі відтворюють предмети так, щоб читач відчував їх фізичну присутність. Уточнювальні деталі активно сприяють утворенню образів та посиляються на спільний досвід автора й читача. Характерологічні деталі напряду впливають на формування образу, наголошуючи на його характерних рисах, і створюють враження співпраці між читачем і автором. Імпліцитні деталі використовуються опосередковано, формуючи зв'язки між персонажами або персонажем та реальним світом [4, с. 110].

А. Єсін розрізняє зовнішні та психологічні художні деталі. Зовнішні деталі поділяються на три групи: портретні, пейзажні та предметні. Вони створюють образ, атмосферу та інші зовнішні аспекти, тоді як психологічні деталі

відображають внутрішній світ героїв. Важливо зауважити, що всі ці типи деталей можуть одночасно виконувати роль психологічних індикаторів, що передають інформацію про емоційний стан персонажів [7, с. 75].

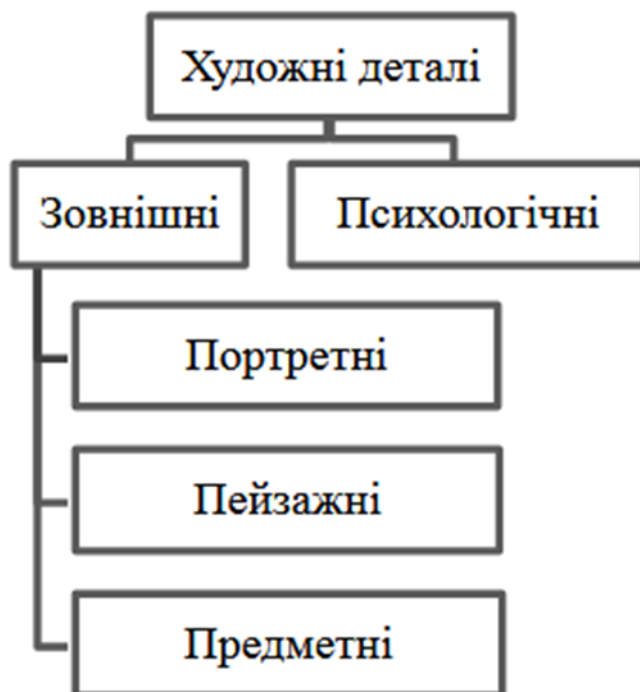

Рис. 2.4. Класифікація художніх деталей за А. Єсиним

А.Б. Єсин відповідно стверджує, що характерологічна "деталь стає способом характеристики людини, виразом її індивідуальності" [3, с. 23]. Добре підібрана деталь може дуже точно передати стан людини. Крім того, вона "має здатність одночасно характеризувати людину та виражати авторське ставлення до персонажа" [3, с. 76].

Вчені, такі як М.Б. Ладигін, Р. Чепмен, А. Клуїсенаар, рекомендують розглядати портретну деталь як статичну і динамічну, або динамічну і експозиційну [6]. Експозиційні деталі, як правило, зустрічаються при описі портрета, пейзажу, інтер'єру. Вони частіше статичні і знайомлять читача з персонажем або оточуючим середовищем. Тому експозиційні та статичні деталі часто об'єднують в одну групу. Динамічний тип деталей можна зустріти в описах, де індивідуальне переважає над типовим, де важлива участь деталі в

динамічному процесі життя. Це виразні та короткі деталі, які з'являються у ході повідомлення [там же, с. 89]. На наш погляд, це поділ на експозиційні та динамічні деталі відповідає відмінності між самою деталлю та докладністю в літературному творі.

Отже, вчені пропонують різні підходи до класифікації художніх деталей у літературі, що відображає комплексність та різноманітність цього стилістичного прийому. Розгляд різних класифікацій дозволяє краще розуміти та аналізувати літературний твір, оскільки художні деталі є важливими елементами для створення образів та передачі авторських поглядів.

Е.Р. Коточігова виділяє три функції речових деталей як найбільш частотних у художньому творі: культурологічну, характерологічну та сюжетно-композиційну [5, с. 24]. На думку дослідниці, найчастіше кожна з цих функцій прив'язана до певного жанру: у детективах сюжетоутворюючими є деталі-підказки, а речі як знак зображеної епохи, як правило, з'являються в історичних романах, фізіологічних нарисах і науковій фантастиці.

Отже, художня деталь у літературному творі втілює наступні функції:

- Ілюстративну (зображення повної картини через деталі);
- Імплікативну (вказуючи на властивості одного явища, автор звертає увагу читача на зовсім інше або показує контраст, наприклад, між звичайним ходом життя та трагедією людини);
  - Сюжетно-композиційну (деталі-сліди в детективних творах, деталі, що відображають кульмінацію твору);
  - Характерологічну;
  - Культурологічну (деталі-ознаки епохи).

Ілюстративна функція художньої деталі полягає в тому, що вона допомагає автору створити реалістичний образ, передати атмосферу твору, викликати у читача певні емоції тощо.

Імплікативна функція художньої деталі полягає в тому, що вона допомагає автору передати додатковий сенс, який читач повинен сам розкрити.

Сюжетно-композиційна функція художньої деталі полягає в тому, що вона допомагає розвивати сюжет твору, інтригувати читача, створювати кульмінацію тощо.

Характерологічна функція художньої деталі полягає в тому, що вона допомагає автору схарактеризувати героя, передати його індивідуальність, риси характеру тощо.

Культурологічна функція художньої деталі полягає в тому, що вона допомагає автору передати історичну епоху, в якій відбувається дія твору.

Отже, художня деталь у літературному творі визначається як малозначущий компонент, який несе важливе смислове навантаження і є сильним акцентом у тексті, маркером спрямованості. Виділяють наступні концептуальні ознаки художньої деталі: а) зв'язок із авторською ідеєю; б) наявність дисонансу у предметі, помітність, виразність; в) єдність представленості у тексті. Типологія художньої деталі включає зовнішні (портретні, пейзажні та речові) та психологічні деталі. У літературному творі художня деталь реалізує зображальну, імпліцитну, сюжетно-композиційну, характерологічну та культурологічну функції.

2.3. Роль художньої деталі в детективному жанрі

У детективному жанрі художня деталь має особливе значення, оскільки вона може стати ключем до розкриття загадки чи вирішення кримінального сюжету.

Деталь є одним з найважливіших акцентуаторів в системі художніх засобів, яку автор вважає надзвичайно суттєвою для розкриття свого задуму.

Особливості вживання художніх деталей дають можливість досягнути ідейний зміст, специфіку психологізму, оригінальність авторського задуму. Кожен великий письменник має свій стиль, тобто теми і описувані проблеми, найбільш відповідні жанри, найчастіше вживаються лексичні та стилістичні засоби, способи розкриття характерів персонажів, свою творчу манеру. Інакше кажучи, стиль – це система художніх засобів і прийомів у творчості одного письменника, течії або напряму, літературної епохи.

Автори «Теорії літератури» А. Галич, В. Назарець і Е. Васильєв [3, с. 362] відзначають, що стиль – це індивідуальне втілення художнього методу. Метод визначає загальний напрямок творчості, а стиль відображає індивідуальні риси письменника. За висловом Л. Тимофєєва, «в методі знаходять, перш за все, те спільне, що пов'язує творців, а в стилі – те індивідуальне, що розділяє їх: листи, особистий досвід, талант, манера письма.» [3, с. 272].

Стиль – явище цілісне, системне і не представляється можливим розглядати його характеристики поза ідейно-образного змісту твору. Художник слова творчо відтворює, художньо опрацьовує життєвий матеріал, загальні теми, проблеми, події набувають завдяки індивідуальному стилю письменника свою унікальність і неповторність [1, с. 67].

Художня деталь – оригінальне явище індивідуального стилю письменника. Вибір деталей зумовлюють ті ідейно-художні завдання, які ставить перед собою автор. Однозначності при розшифруванні і відображенні деталі бути не може, її трактування так само індивідуальна, як і вона сама. Її зміст може бути сприйнято по-різному, в залежності від словникового запасу читача, його культурного рівня, уважності, настрою при читанні, особистісних якостей і умов сприйняття.

У літературознавстві та стилістиці давно утвердилася думка про те, що широке використання художньої деталі може служити важливим показником індивідуального стилю і характеризує різних авторів.

Деталь – мікрообраз, яка є елементом художнього цілого. Деталь функціонує у усьому тексті. Розкриття її повного значення вимагає участі всієї

художньої системи. Деталь, як правило, висловлює зовнішню ознаку багатостороннього і складного явища, виступає матеріальним репрезентантом явищ і процесів, які неможливо охарактеризувати тільки поверхневою ознакою. Саме існування феномена художньої деталі пов'язано з неможливістю охопити явище у всій його повноті і витікає з цього необхідність передати сприйняттю частина адресату так, щоб останній отримав подання про явище в цілому [4, с. 47].

У детективному жанрі та стилі письменника щільність насичення тексту художньою деталлю та її функціонування у творі може бути різною [6, с. 167]. В романі збільшуються і ускладнюються семантичні взаємозв'язки мікрообразів, вони вступають у смислову взаємодію вже не тільки в межах окремого епізоду або картини, а й межах всього твору. При цьому вся система зв'язків підпорядковується єдиній ідейно-естетичній задачі, яку поставив перед собою письменник. У той же час збільшується смислове значення мікрообразів, рівень узагальнення, якого вдається досягти з їх допомогою.

Через складну сюжетну структуру у романі здебільшого присутня більшість видів художньої деталі. Те, що хоче сказати автор читачеві не може вміститися у рамки тексту, тому автор вдається до використання художньої деталі. Ідея – ширша за текст, у неї немає меж, а у тексті межі є. Якщо мова йде про роман, то автор використовує образотворчу, уточнюючу, характерологічну, пейзажну та інші види деталей.

Образотворча деталь покликана створити зовнішній образ описуваного. Найбільш часто вона входить в якості складового елемента в образ природи і зовнішності героя.

Пейзаж і портрет виграють від використання деталі: саме вона надає індивідуальність і конкретність цій картині природи.

Пейзаж і портрет стають більш реалістичними та виразними, коли в них використовуються деталі.

У детективних жанрах художня деталь має меншу щільність використання, але від цього не стає менш значущою, а навіть навпаки виконує більше функцій для розкриття ідеї та задуму автора.

Описова картина зовнішнього по відношенню до персонажа простору і об'єктів, які його утворюють, має своє відображення в пейзажних замальовках. Деталі цієї замальовки можуть стати проникнення у внутрішній світ персонажа [1, с.76]. Пейзажні описи в аналітичному детективі зазвичай представлені у невеликих фрагментах тексту, але навіть ці деталі пейзажу несуть велике смислове навантаження: вони часто маркують початок нової справи, появи злочинця або зміну ходу розслідування. Тому для цього типу детектива характерним є опис пейзажу або зовнішніх явищ за вікном.

Як особливий прояв творчості автора художня деталь набирає форму глибокого символу або непомітного штриха і реалізується через речеві, портретні, інтер'єрні, пейзажні деталі.

Вона може надавати особливого забарвлення мовленню персонажа, буває як наскрізною (повторюваною) у творі, так і одномоментною, та щоразу вона містить прихований зміст, підтекст, може викликати широкий спектр асоціацій, здатна замінити собою розлогий опис, авторську характеристику, міркування, цілий епізод тощо [4, с. 52]. Художня деталь, як найдрібніша смислова частинка тексту доступна для розуміння лише уважному читачеві. Усе складається з деталей, із дрібниць, тому лиш той, хто зможе помітити ці дрібниці, добереться до істинної сутності речі.

РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ ДЕТАЛІ В СТРУКТУРІ ДЕТЕКТИВНИХ ОПОВІДАНЬ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА

3.1. Художня деталь як засіб створення образів персонажів

Деталь – це не просто елемент тексту, а й художній образ, який знаходиться у складних взаємовідносинах з іншими компонентами твору. У категорії художньої деталі поєднуються різні особливості художнього образу.

За допомогою деталізації А. Конан Дойл досягає цілісності художнього простору, що відбивається й у художніх образах. Досліджуючи творчість Дойла, можна помітити, що він завжди прагне розкрити образ героя з самого початку твору, не залишаючи місця для здогадок. Ключові моменти перебігу подій у творах демонструють зв'язки між художніми деталями, які працюють на створення художнього образу.

Художня деталь - це виразний елемент, який використовується письменником для створення образу персонажа, опису події або атмосфери. Артур Конан Дойл майстерно використовував художні деталі для створення образів персонажів у своїх творах. Особливо це стосується головних героїв Холмса та Ватсона.

А. Дойл уміло вплітає в текст описи зовнішності, манер, рухів та особистих рис своїх героїв, які дозволяють читачеві уявити їх уявляють і зануритися в їхні внутрішній світ. Дойл вміло використовував різні риси зовнішності, вияви характеру для побудови образів. Це могло бути все: вираз очей, наявність цигарки чи пляшки тютюну, навіть сюжети знакових деталей у злочині.

За допомогою мінімальних деталей, Дойл успішно передавав характеристики героїв, створюючи з ними відчуття реальності та внутрішньої глибини. Це сприяло тому, що читачі легко відчували їхні почуття, мотивацію та дії в різних ситуаціях.

Артур Конан Дойль у своїх оповіданнях майстерно змалював образ "справжнього джентльмена" в особі Шерлока Холмса. Шерлок Холмс - це високий і худий чоловік, який чудово володіє боксом. Будучи знавцем хімії, він у вільний час проводить у своїй кімнаті хімічні досліди. Квартира на Бейкер-стріт, 221-б, яку Холмс знімає у місіс Хадсон, водночас слугує сищику і власною конторою.

Цікавою є типологія негативних образів детективних оповідань Артура Конан Дойла: виділяються три основні типи антигероїв. Найбільш небезпечним злочинцем виступає персонаж з готичними рисами, нерідко аристократичного походження, який має певні таланти і неабиякий інтелект, що не поступається дедуктивним здібностям Шерлока Холмса. До такого типу належать Грімсбі Ройлотт, Джон Клей, Аб Слені та італієць Беппо – всі вони є знаковими персонажами оповідань Конан Дойля.

Другий тип злочинця – «маленька людина» або випадковий злочинець, цілком пересічна особистість, не наділена блискучими здібностями та талантами. Такий герой нерідко непомітний, в описі його зовнішності відсутні які-небудь відмінні риси. Як приклад можна навести Джеймса Райдера з оповідання «Блакитний карбункул».

Третій тип злочинця, так званий «нульовий» злочинець, або злочинець-перевертень, цікавий тим, що він пускає логіку розповіді хибним шляхом. Як, наприклад, в оповіданні «Людина з розсіченою губою», де йдеться про зникнення шанованої людини, імовірно вбитої на території притону. Як виявилось, цей герой, Невілл Сент Клер майстерно гримується, зображуючи потворного каліку, з метою збору милостині на вулиці: очевидно, що серйозного злочину немає в оповіданні і спроби читача використати метод Шерлока Холмса завершуються невдачею.

Деталь є важливою частиною структури художнього твору. Вона значуща як частина художнього цілого, завданням якого є розкриття внутрішнього та зовнішнього життя людини. Але за всієї художньої значущості і композиційної важливості деталей окрема деталь чи багато деталей, взяті самі по собі, поза їх зв'язку між собою й іншими засобами художньої образотворчості, неспроможні дати повного уявлення ані про стиль письменника, ні про особливості словесного побудови того чи іншого твору.

В оповіданні "Етюд в багряних тонах" доктор Ватсон так описує свого нового знайомого містера Шерлока Холмса: "Навіть зовнішність його могла

вразити уяву самого поверхового спостерігача. Ростом він був більше шести футів, але при своїй незвичайній худобі здавався ще вище. Взгляд у нього був гострий, пронизливий ... тонкий орлиний ніс надавав його обличчю виразу жвавої енергії та рішучості. Квадратний, трохи виступаючий вперед підборіддя також говорив про рішучий характер. Його руки були вічно в чорнилах і в плямах від різних хімікалій" [8, с. 12].

Цей опис вже дає читачу можливість зробити якийсь висновки про детектива, та види його діяльності, пов'язані з професією. Холмс вивчав тільки те, що обуло спроможне допомогти йому у розкритті злочинів.

Розглянемо ще декілька прикладів образів персонажів, в яких має місце художня деталь. Наприклад у оповіданні «Пістрява стрічка» доктор Ройлот описується за допомогою негативних деталей, які одразу викликають відразу до цього персонажа й чітко малюють його як небезпечного, злого. Також присутні деталі в описі його одягу, які доповнюють інформацію про доктора й є предметними художніми деталями, які ще й вказують на час, коли відбувалась дія оповідання- довгий сюртук носили зазвичай лікарі. Батіг же, який був у Ройлота в руці це предметна деталь сільського мешканця.

Отже такі художні деталі, окрім формування образу персонажу, могли дати читачу уяву про епоху оповідання, норми та традиції.

Ще один приклад можна побачити в оповіданні «Звіздочолий». Інспектор Лестрейд детально описується Ватсоном як хитрий, з маленькими очима. Цей персонаж викликає противоречиві почуття. Йому вистачає енергії, але не гостроти розуму для розкриття справ.

Третій приклад можна побачити в оповіданні «Будівничий з Норвуда». Деталі опису «наче» вбитого Джонаса Олдейкра зображають його дуже неприємною людиною. До речі, й в Пістрявій стрічці, й в Будівничому з Норвуда можна зустріти прикметник «хижий» в описах зовнішності антагоністів. Це слово є сталим для опису злодіїв та викликає стійкі негативні асоціації.

3.2. Художня деталь як сюжетотворчий принцип детективних оповідань А. Конан Дойла

Основною ознакою детективу як жанру є наявність у творі якоїсь загадкової події, обставини вчинення якої невідомі, та мають бути з'ясовані. Найчастіше ця подія - злочин, хоча існують детективи, в яких розслідуються події, які не є злочинними (так, у «Записках про Шерлока Холмса», які,

безумовно, належать до жанру детективу, у п'яти оповіданнях з вісімнадцяти злочинів немає). Важливою особливістю детективного оповідання є те, що дійсні обставини події не повідомляються читачеві, принаймні у всій повноті, до завершення розслідування. Натомість читач проводиться автором через процес розслідування, отримуючи можливість на кожному його етапі будувати власні версії та оцінювати відомі факти. Відповідно, художня деталь за такого способу створення і розгортання сюжету набуває особливо значної ролі.

Художні деталі у детективних оповіданнях Дойла відіграють важливу роль у створенні сюжету. Часто саме за допомогою них читач відслідковує зв'язки між різними елементами сюжету та розгадує загадки. Дойл вміло використовує деталі, що здаються незначними або непомітними на перший погляд, для побудови складних і заплутаних сюжетів. Ці дрібні деталі допомагають також у створенні образів персонажів. Вони можуть бути символічними, маючи важливе значення для характеру або дій персонажа. Таким чином, художні деталі відображають характеристику персонажів та роблять їх більш реалістичними.

Слід зазначити, що в майстерному використанні художніх деталей Артур Конан Дойл відтворює атмосферу часу та місця подій, що робить оповідання більш переконливими для читача. Усе враховуючи, дослідження художніх деталей у творчості Артура Конана Дойла є важливим, оскільки це дозволяє краще розуміти природу детективного жанру та майстерність письменника у створенні захоплюючих оповідань.

В детективних розповідях Артура Конана Дойла пейзажні деталі відіграють значну роль. Їх використання допомагає створити емоційну атмосферу, що стає невід'ємним компонентом самої сюжетної лінії. Особливо важливою в таких розповідях є емоційна напруга під час розкриття справи, яка частіше супроводжується похмурою погодою.

У детективних розповідях пейзажні деталі використовуються частіше, адже вони допомагають передати емоційний стан героїв та підкреслити важливі моменти сюжету. Варто зазначити, що у форматі роману автор має більше

простору для використання таких деталей, але в обох випадках пейзаж стає не лише фоном, а й важливим елементом для розуміння сюжету та внутрішнього світу героїв.

У літературі важливою функцією для розкриття характерів персонажів виступає світ речей, предмети, що оточують героїв, а також їхні аксесуари. Ці речі стають додатковим засобом для поглиблення розуміння характеру персонажу, їхніх внутрішніх світів та звичок.

У розповідях про Шерлока Холмса аксесуари, зокрема його трубка, відіграють значну роль у розкритті особистості головного героя. Ця трубка є символом його занурення у розв'язання справ, вона асоціюється з мозковою роботою та напруженим моментом справи: «It is quite a three pipe problem, and I beg that you won't speak to me for fifty minutes» або наступний приклад «Having gathered these facts, Watson, I smoked several pipes over them, trying to separate those which were crucial from others which were merely incidental» [37, с. 316]. «Це досить складне завдання на три трубки, і я прошу вас не заважати мені протягом п'ятдесяти хвилин» або «Зібравши ці факти, Ватсоне, я перекуривав кілька трубок, намагаючись відокремити ті факти, що були ключовими, від інших, що були лише випадковими» [37, с. 316]. У цих виразах трубка стає не лише предметом, а й частиною самої ідентичності Холмса, вона символізує його відданість роботі та спокій у складних моментах.

У романах, на відміну від коротких розповідей, предметні деталі можуть бути присутні на протязі всього твору, дозволяючи їм розкривати характер персонажу з різних ракурсів. Тому смислове значення предметних деталей виявляється більш повно в романах, де вони можуть глибше відобразити психологію та особливості героя.

Але Конан Дойл вдало використовує художні деталі у створенні сюжету. При чому вони можуть бути різними складовими- розвитком дії, кульмінацією або навіть весь сюжет будується на деталі.

Проаналізуємо декілька прикладів деталей, які мали значний вплив на розвиток або побудову сюжету того чи іншого оповідання:

Перший приклад з оповідання «Спілка рудих». Клієнт Холмса, містер Джабез Вілсон, має рудий колір волосся. Ця деталь є портретною й служить для зав'язки дії, оскільки на основі кольору волосся була розроблена афера з ціллю видалити Вілсона з його будинку, що дало змогу підготувати злочин (пограбування банку).

Другий приклад, не менш цікавий, можна побачити в оповіданні «Пістрява стрічка». Предметна деталь, кочерга, служить тут для розвитку дії. Вона показує перше протистояння Холмса та доктора Ройлота а також дає можливість яскраво побачити небезпечність цього персонажа та його паритет із Холмсом. Ройлот легко псує кочергу, демонструючи свою фізичну силу, а Холмс також легко випрямляє її, довівши, що він не менш сильний. Окрім того, ця деталь має й метафорічний характер- показуючи «сталевий» характер обох персонажів оповідання.

3.3. Функція художньої деталі в осмисленні дедуктивного методу Шерлока Холмса

Художня деталь має безпосереднє та велике значення в осмисленні дедуктивного методу Шерлока Холмса, оскільки сам цей метод побудований в тому числі на деталях. Їх виявленні, аналізі та інтерпретації.

Дедукція (від лат. *deductio* — виведення) — це перехід у процесі пізнання від загального знання про певний клас об'єктів та явищ до знання конкретного та одиничного. У дедукції загальне знання слугує вихідним пунктом міркувань, і це

загальне знання припускається "готовим", існуючим. Дедукція — це перехід від припущень до висновку, який ґрунтується на логічному законі, і тому він впливає з прийнятих припущень з логічною необхідністю [25, с. 108–109].

Дедуктивний метод Шерлока Холмса - це потужний інструмент, який дозволяє йому розкривати найскладніші злочини. Він є блискучим прикладом того, як гострий розум, знання та спостережливість можуть бути використані для вирішення проблем.

Саме дедукцією (спосіб міркування від загальних положень до особистих, логічний висновок часткових положень з якої-небудь загальної думки [2, с. 245]) називає свій метод Шерлок Холмс, який він пояснює способом побудови логічного умовиводу: вмінням пізнавати різні явища природи, частиною якої є і людина.

"Ознайомлюючись з будь-якою справою, я звичайно з кількох подробиць угадую подальший хід подій, бо події ті схожі на тисячі інших випадків, що відразу спливають у моїй пам'яті", – пояснює головний принцип свого дедуктивного методу Шерлок Холмс. Знання життя та вміння зіставляти події й факти дозволяють Холмсу розкривати найзаплутаніші злочини. Він ретельно розглядає підозрюваних та всіх, хто може бути причетним до злочину, помічаючи кожен дрібничку.

Холмс не просто використовує дедукцію, він також поєднує її з іншими методами:

- Індукція. Холмс може робити загальні висновки на основі спостережень за окремими випадками.
- Абдукція. Холмс може висувати гіпотези, які пояснюють наявні факти.

Завдяки своїм здібностям і методам Шерлок Холмс став одним з найвідоміших детективів у світі. Він не лише розкриває злочини, але й навчає нас важливості знань, спостережливості та логічного мислення.

Шерлок Холмс, знаменитий детектив, володіє феноменальною здатністю робити висновки про життя людини, ґрунтуючись лише на її зовнішності та поведінці. Навіть його вірний друг, доктор Ватсон, хоча й знайомий з методом Холмса, раз у раз дивується його проникливості. У розповіді "Спілка рудих", коли клієнт тільки що з'явився, і Ватсон бачить у ньому лише людину з червонуватим волоссям. Проте Шерлок Холмс робить про нього ряд влучних припущень: "Крім очевидних фактів, що він колись займався ручною працею, нюхає тютюн, є масоном, був у Китаї і останнім часом багато писав, я нічого не можу вивести" [4, с. 3]. Згодом всі ці припущення Холмса підтверджуються. Як же йому це вдається? Холмс володіє глибокими знаннями в багатьох галузях, а також має гострий зір і неперевершене вміння помічати деталі, які інші люди не сприймають. Він використовує ці знання та спостережливість, щоб скласти логічний ланцюжок дедукції, який веде до правильних висновків.

Важливо відзначити, що Шерлок Холмс - це не просто вигаданий персонаж. Його метод дедукції ґрунтується на реальних наукових принципах і може бути використаний будь-ким, хто готовий вчитися і тренуватися.

За твердженням Холмса, у розкритті злочинів йому допомагає суворе дотримання наукових методів, особлива увага до логіки, уважність і дедукція.

Наприклад, Холмс без особливих зусиль може визначити професію людини за її нігтями, руками, взуттям, згинами на штанях на колінах, за утовщеннями на великому та вказівному пальцях, за виразом обличчя та станом сорочки" [5, с. 44]. Саме так сам Холмс пояснює свій метод спостереження в повісті "Етюд в багрових тонах" ("The Adventure of the Scarlet Letter").

Ці правила можна простежити в методі Шерлока Холмса. Холмс завжди ретельно збирав факти, не роблячи поспішних висновків. Він використовував свої знання в різних областях, щоб зрозуміти значення обставин. І він завжди враховував всі можливі пояснення.

Описуючи метод роботи Шерлока Холмса, А. К. Дойл часто називає його дедукцією в оригінальному тексті: «I had no keener pleasure than in following

Holmes in his professional investigations, and in admiring the rapid deductions, as swift as intuitions, and yet always founded on a logical basis with which he unravelled the problems which were submitted to him» [37, p. 214]. При перекладі оповідання на українську мову термін "дедукція" свідомо опускають: "Я не знав більшого задоволення, як йти за Холмсом під час його професійних занять і милуватися його стрімкою думкою. Іноді здавалося, що він вирішує пропоновані йому загадки не розумом, а якимсь натхненним чуттям, але насправді всі його висновки були засновані на точній і строгій логіці" [37, с. 391]. Якщо подивитися на оригінальний текст опису фактичних спостережень Холмса в оповіданні "Строката стрічка", то можна побачити, як він використовує дієслово deduce, що означає "приходити до висновку", "робити висновок" [8, с. 236].

Наприклад, описуючи свої роздуми про запах сигар між кімнатою доктора Грімсбі Ройлотта та кімнатою його падчерки, Холмс приходить до логічного висновку про наявність вентиляційного отвору, завдяки якому поширюється не лише запах: «Oh, yes, I did. You remember in her statement she said that her sister could smell Dr. Roylott's cigar. Now, of course that suggested at once that there must be a communication between the two rooms. It could only be a small one, or it would have been remarked upon at the Coroner's inquiry. I deduced a ventilator» [37, p. 225]. "Пам'ятаєте, міс Стоунер сказала, що її сестра відчувала запах сигар, які курить доктор Ройлотт? А це доводить, що між двома кімнатами є отвір, і, звичайно, воно дуже маленьке, інакше його помітив би слідчий при огляді кімнати. Я вирішив, що тут має бути вентилятор" [5, с. 408-409].

Отже, герой роману Артура Конан Дойла – геніальний сищик Шерлок Холмс – багато говорить про свій метод дедукції: «Будувати припущення, не знаючи всіх обставин справи, – це найбільша помилка. Це може вплинути на подальший хід міркувань» [8, с. 45]. І цим він ставить у тупик читачів, знайомих з поняттями про логіку.

Однак, Шерлок Холмс використовує дедуктивний метод не зовсім так, як це описано в підручниках логіки. Він не просто виводить часткові наслідки із

загальних законів, а скоріше реконструює ланцюг подій, використовуючи ретельні спостереження, глибокі знання і нестандартне мислення.

Так, у своїй роботі Шерлок Холмс користується іншими логічними методами, які частіше відомі як індукція - це підйом від часткового до загального, від знання окремих або часткових фактів до узагальнення. У розповіді Артура Конан Дойла про пригоди детектива ми можемо побачити ознаки як дедукції, так і індукції, між якими існує дуже тонка межа.

Важливо також, що бачить Холмс у образі людини, що сприймається. Він бачить не стільки саму людину, скільки сліди, знаки, докази, факти – тобто все, що може дати про людину конкретну інформацію. Звичайно, ця інформація може бути різного роду, але це завжди саме інформація, призначена стати змістом дедуктивних форм висновку. Людина для нього це більше компонент даних розслідування, джерело інформації.

Ось приклад з розповіді «Знак чотирьох», де Уотсон посперечався з Шерлоком Холмсом щодо різниці між вмінням спостерігати та робити висновки: «Отже, спостереження показало мені, що ви були вранці на пошті на Уїгмор-стріт, а здатність до логічного мислення дозволила зробити висновок, що ви йшли туди надсилати телеграму». «Дивно!» – вигукнув я. «Ви маєте рацію. Проте повинен признати, що не розумію, як ви догадалися. Я зайшов на пошту випадково і не пам'ятаю, щоб комусь про це розповідав». «Легко», – усміхнувся Шерлок Холмс на моє здивування». Цей приклад великого детектива пояснює різницю між вмінням спостерігати та робити висновки. Спостереження показало, що підошви черевиків забруднені червоною глиною. А саме на пошті на Уїгмор-стріт тривають земляні роботи. Земля всюди розкопана, і увійти на пошту, не забруднивши ноги, неможливо. Ця глина має особливий червонуватий колір, якого немає ніде поблизу. Ось що показало спостереження.

Роль деталей у дедуктивному методі Холмса наочно очевидна зі знаменитого епізоду з годинником, коли Холмс просить у Ватсона годинник, довго розглядає його з усіх сторін, і розповідає історію нещасного брата Ватсона.

Це суть дедуктивного методу Холмса. Це найголовніше пояснення того, як Холмс приходять до власних висновків. Ось що розповідає Холмс здивованому, враженому Ватсону, який не вірить у те, що Холмс це все дізнався, подивившись на циферблат, і думає, що Холмс, звичайно, його обманює, сміється з нього і знав заздалегідь якимось незрозумілим чином про долю брата: «Ваш брат був людиною дуже безпорадною, легковажною і неакуратною. Він успадкував чималий статок, перед ним було майбутнє, але він усе промотав, жив у бідності, хоча часом йому й посміхалася удача. Зрештою, він спився і помер». Ватсон дивується. Він не розуміє, що відбувається, і з підозрою запитує Холмса: звідки він це знає? І Холмс каже: «ні-ні, це вам зараз здається, що я зробив якусь незрозумілу річ. Насправді, все досить просто». Ось одне з міркувань Холмса: «Погляньте на нижню кришку, в якій отвір для ключа. Дивіться, скільки подряпин - це сліди ключа, яким не відразу потрапляють в отвір. У людини непитущої таких подряпин на годиннику не буває. У п'яниць вони є завжди. Ваш брат заводив годинник пізно ввечері, і он скільки міток залишила його нетверда рука! Що ж у всьому цьому чудового та таємничого?»

Подивимось на ще декілька прикладів деталей, які входять до ланцюгу дедуктивних роздумів Холмса й є важливими для розкриття злочину.

У вже згадуваному нами оповіданні «Пістрява стрічка» в кімнаті Елен Стоунер Холмс помічає предметні деталі- дзвоник, який не дзвонить, та вентилятор, який не вентилює. Ці деталі мають функцію розвитку дії та лягають у хід розслідування Холмса, тому що не виконують свої прямі функції й їх призначення в цьому разі не зрозуміле.

Друга деталь з цього ж оповідання- маленьке блюдце з молоком. Та сама функція- розвиток дії. Як наслідок, всі ці деталі дадуть змогу Холмсу розкрити задум доктора Ройлота та попередити злочин.

Третій приклад можна навести з оповідання «Таємниця Боскомбської долини». Попіл, знайдений на місці вбивства, це предметна деталь, яка допомогла Холмсу визначити особу вбивці.

Художні деталі пронизують всі етапи розслідувань сищика, тому що без деталей неможливо розкрити злочин та віднайти правильну відповідь.

ВИСНОВКИ

Охарактеризовано рецепцію творчості А. Конан Дойла в літературознавстві: еволюція наукового сприйняття. Творчість Артура Конана Дойла стала предметом глибокого аналізу в літературознавстві, особливо у контексті еволюції наукового сприйняття. Дойл, автор відомих творів про Шерлока Холмса, відіграв важливу роль у розвитку детективного жанру та вплинув на підходи до наукової літератури. Його детективні оповіді відображали не лише майстерність сюжетної лінії, але й впроваджували науковий метод у вирішення кримінальних справ. Саме відмінність Холмса полягала у його науковому підході до розв'язання загадок, використанні логіки, експериментів та спостережень. Літературознавці досліджують, як Дойл інтегрував науковий метод у свої твори, спонукавши читачів дізнатися про ці методи. Його підхід до розкриття справ, заснований на доказах та науковій логіці, став визначальним у розвитку детективного жанру.

Проаналізовано творчість А. Конан Дойла і традиції англійського неоромантизму. Неоромантизм, як літературний рух, був характерний для Вікторіанської епохи, коли живописність, поетичність та романтичні теми знову набули важливості. До тих пір, доки творив Дойл, ці тенденції вже не були в такій самій силі, як у минулі епохи, проте деякі риси неоромантизму можна помітити в його роботах.

Розглянуто специфіку детективного жанру в творчості письменника. Артур Конан Дойл створив величезний внесок у детективний жанр, а його творчість має декілька особливостей: Шерлок Холмс. Це один з найбільш впізнаваних персонажів у літературі. Холмс відомий своїм аналітичним мисленням, вмінням робити висновки на основі доказів і слідів, які незримі для більшості людей. Він представлений як раціоналіст, що користується логікою та науковим методом для розкриття злочинів. Твори Дойла часто складаються з заплутаних сюжетів, загадок та нерозгаданих містерій. Автор вміло створює сюжети зі складними сюжетами та неочікуваними поворотами подій.

Шерлок Холмс відомий своїм унікальним методом дедукції, коли він, використовуючи спостереження і логічне мислення, розкриває складні справи. Це стало основою для багатьох наукових і реальних методів дослідження справ у поліції. Письменник не обмежувався лише кримінальними сюжетами. Він експериментував з іншими жанрами, такими як наукова фантастика, історичні романи та інше. Загалом, Дойл вирізняється унікальним підходом до створення кримінальних історій, розкриттям справ за допомогою логіки та аналізу, а також вдалим поєднанням реалізму з елементами містики та загадковості.

Визначено основні підходи до дослідження художньої деталі у сучасному літературознавстві. Художня деталь додає важливість, багатошаровість та конкретність до тексту, поглиблюючи розуміння твору та персонажів, а також створюючи багатогранну та цікаву літературну естетику.

Досліджено художню деталь як компонент форми літературного твору: зміст поняття, види, функції. Художня деталь - це важливий елемент форми

літературного твору, який допомагає автору створити художній образ, передати авторську думку та емоційний вплив на читача. Важливо зазначити, що художня деталь - це не просто дрібниця, не просто опис. Це елемент твору, який має свою функцію і значення. Вивчення художніх деталей допомагає нам краще зрозуміти текст, глибше проникнути в авторський задум, відчутти красу і силу художнього слова.

Охарактеризовано роль художньої деталі в детективному жанрі. Художня деталь в детективному жанрі відіграє ключову роль у побудові сюжету, розвитку персонажів та створенні атмосфери. Ось деякі висновки щодо ролі художньої деталі в детективних творах:

1. Створення загадковості та напруги: Автори використовують деталі для створення загадковості, відомостей та слідів, що підштовхують читача до розгадки та сприяють напруженню сюжету.

2. Характеризація персонажів: Деталі допомагають розкривати характери та мотиви персонажів, створюючи глибші зв'язки між ними та з читачем.

3. Формування образів місць: Описи місць, подій та обставин допомагають створити візуальну картину, дозволяючи читачеві уявити себе в середовищі, де розгортається дія.

4. Створення підтексту та символіки: Деякі деталі можуть мати символічне значення або прихований підтекст, який надає твору глибину та може бути ключем до розгадки.

5. Підсилення інтриги та розвитку сюжету: Правильно розташовані деталі сліду та злочину допомагають підвести читача до логічних висновків і розв'язання загадки разом з героями.

Художня деталь у детективному жанрі виступає як ключовий елемент, що формує сюжет, розкриває персонажів та надає твору загальну атмосферу та напруження.

Проаналізовано художню деталь як засіб створення образів персонажів. Артур Конан Дойл майстерно використовував художню деталь для розкриття образів персонажів у своїх творах. Дойл вміло вплітає символіку в дрібні деталі, такі як пальці, вирази обличчя чи дрібні речі, що підкреслюють ключові аспекти характерів. Автор деталізує зовнішність персонажів, надаючи увазі читача докладний опис їх зовнішнього вигляду, манери поведінки та різні дрібниці, які формують образ. Він використовує деталі, щоб відтворити внутрішній світ героїв, показуючи їхні думки, переживання та внутрішній конфлікт. Деталі не лише допомагають уявити персонажів, але і мають ключове значення для розвитку сюжету, створення загадковості та натхнення читача до розгадки.

Визначено художню деталь як сюжетотворчий принцип детективних оповідань А. Конан Дойла. Артур Конан Дойл, відомий своїми роботами про Шерлока Холмса, вплинув на розвиток жанру детективу та встановив важливість художньої деталі у конструюванні сюжету. Його творчість стала втіленням вдало використаної деталізації, яка не тільки створювала атмосферу, але й була ключем до розгадування загадок, відкриття та розв'язання заплутаних інтриг. Сюжетотворчий принцип детективних оповідань А. Конана Дойла ґрунтувався на майстерно вписаних художніх деталях, які не тільки додавали глибини образам персонажів, але й слугували ключем до розгадки та розв'язання таємниць. Він вміло використовував мінімальну, на перший погляд, інформацію для створення повноцінного сюжету, запускаючи ланцюжок подій через дрібні деталі та вказівки. Аналізуючи твори Дойла, можна побачити, як кожна деталь, кожен слід, кожний фрагмент інформації розкривається важливим елементом для розуміння та розв'язання загадки. Це робить художню деталь ключовим сюжетним елементом, який визначає не лише атмосферу оповідання, але й напрямок розгадки. Отже, художня деталь у творчості Артура Конана Дойла виступає як не лише декоративний елемент, але й ключовий принцип, що підтримує сюжетну напруженість та загадковість його детективних оповідань.

Визначено функцію художньої деталі в осмисленні дедуктивного методу Шерлока Холмса. Художня деталь у творчості Артура Конана Дойла відіграє ключову роль у викритті дедуктивного методу Шерлока Холмса. Деталі, такі як сліди на взутті, плями, пилок чи навіть запахи, є ключовими елементами для Холмса у розкритті справи. Шерлок Холмс вміло використовує деталі для побудови логічних ланцюжків висновків. Він відтворює зліпок подій, персонажів та мотивів на основі найдрібніших індикаторів. Деталі здебільшого стають ключем для розв'язання вбивств та таємниць. Вони допомагають Холмсу відшукати ланки, які невидимо зв'язують факти, що здаються неспіввісними. В додаток до деталей, що стосуються справи, Холмс використовує такі ж деталі для аналізу психології персонажів, вивчаючи їхні дії та звички. Деталі збагачують сюжет, надаючи йому різноманітність, додавання загадковості та заохочуючи читача до активного розгадування загадки разом з Холмсом.

Художня деталь у творчості Дойла стає фундаментальною основою для розвитку дедуктивного методу Шерлока Холмса, роблячи кожен аспект справи частинкою головоломки, яку Холмс розгадує за допомогою деталей, підкріплених логікою та спостережливістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксентьева Г. Функціонування терміну художня деталь в літературознавстві. URL: http://histans.com/News/20130601001611/20130601001611_1.pdf
2. Белоусов Р. Людина, яка була Шерлоком Холмсом. Прототипи літературних героїв. Всесвіт. 1971. № 6. С.150–156
3. Васильєва Л. Історія, теорія та практика західноєвропейського та американського детективу. URL: www.bdpu.org/scientific_published/akt_prob1_sl.../31.doc
4. Галич О. Теорія літератури: навч. посібник. К.: Либідь, 2001. 488 с.
5. Гітельман М. Шерлок Холмс – витвір фантазії чи реальна людина? / Наука і суспільство. 1979. № 11. С. 44–45.
6. Давиденко Г., Чайка О. Історія зарубіжної літератури ХІХ - початку ХХ століття. Київ : «Центр учбової літератури», 2011. С. 96–110.
7. Дойл Артур Конан. Знак чотирьох. Україна: Изд-во «Клуб семейного досуга». Серія «Весь Шерлок Холмс», 2016.
8. Дойль А. Пригоди Шерлока Холмса: в 4-ох тт.. пер. з англ. В. Панченка. К. : Веселка; Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2010. Т. I: Етюд у багряних тонах: Повість; Знак чотирьох: Повість; Пригоди Шерлока Холмса: Цикл оповідань / Передм. та приміт. В. Панченка. 411 с.

9. Дойль А. Пригоди Шерлока Холмса: в 4-ох тт.. / Артур Дойль / пер. з англ. В. Панченка. –К. : Веселка; Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. Т. II: Спогади Шерлока Холмса: Цикл оповідань; Собака Баскервілів: Повість. 334 с.
10. Дойль А. Пригоди Шерлока Холмса: в 4-ох тт.. / Артур Дойль / пер. з англ. В. Панченка. К. : Веселка; Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. Т. III: Повернення Шерлока Холмса: Цикл оповідань; Його останній уклін: Цикл оповідань. 375 с.
11. Кицак Л. Детективний жанр в літературі ХХ ст. / Українська мова і література в школі : науково-методичний журнал. 2009. № 8 (78). С. 52.
12. Клочек Г. «Художній світ» як категоріальне поняття / Слово і Час. 2007. № 9. С. 3–14.
13. Кузнецов, Ю. Феномен художньої деталі: методологічні виміри пізнання. Психологія і суспільство. 2017. № 3. С. 7-29.
14. Конан Дойл. Собака Баскервілів / Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. 2004. № 1. С. 33 – 38.
15. Лазарева Т. І. Художня деталь як засіб створення образу. Новосибірськ: Наука, 2010. 55-61 с.
16. Лесин В. Літературознавчі терміни. К. : Радянська школа, 1985. 252 с
17. Нестайко В. З. Неймовірні детективи. К : Країна Мрій, 2010. 400 с.
18. Норець М. В. Детективний і шпигунський роман: «Клітинна» модель жанроутворення. / Культура народів Причорномор'я. 2014. № 267. С. 188–193
19. Неоромантизм. Енциклопедія історії України : у 10 т. [Отв. ред. В. А. Смолій]. К. : «Наук. Думка», 2018. 369 с.
20. Осипов А. Н. Фантастика от 'А' до 'Я': Основные понятия и термины: Краткий энциклопедич. справ. М. : «Дограф», 1999. 351 с.

- 21.Пасечник О. Основні підходи щодо класифікації художньої деталі.
URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15247>
- 22.Перенчук О. З. Функціональна і актантна структура детектива / Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки. 2015. Вип. 7. С. 141-149.
- 23.Сивокінь Г. Деталь художня /Українська літературна енциклопедія : у 5 т. К, 1990. Т. 2. С. 40
- 24.Скляр С.С. Дойл Артур Конан. Собака Баскервілів. Серія «Колекція класичного детективу». К.: Знання, 1999. 413 с.
- 25.Ткаченко А. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства. К.: Правда Ярославичів, 1998. 448 с.
- 26.Харлан Д. Розвиток жанру ретро-детективу в сучасній європейській літературі. URL: www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Apif/2009_4/harlan.pdf
- 27.Analysis of Collaborative Learning Activities. Mind, Culture and Activity №13. 2018. 13–17 p.
- 28.Adorno T. Television and the Patterns of Mass Culture. Mass Culture. The Popular Arts in America / ed. by B. Rosenberg and D. Manning White. London : The Free Press. Collier Macmillan Publishers; New York : A Division of Macmillan Publishing Co, 1964. P. 474–488.
- 29.Anderson P. The Archetypal Holmes. Sherlock Holmes by Gas-lamp: Highlights from the First Four Decades of the Baker Street Journal / ed. by Ph. Shreffler. New York : Fordham University Press, 1989. P. 135–142.
- 30.Bracewell M. England Is Mine. Hampshire : "Palgrave Macmillan", 2010. 209 p.
- 31.Brooke-Rose Ch. The Dissolution of Character in the Novel. In Reconstructing Individualism: Autonomy, Individuality, and the Self in

- Western Thought. Ed. Morton Sosna, Thomas Heller, and David E. Wellbery. Stanford, CA: Stanford University Press, 1986. P. 184–196.
32. Brown R. Positioning Students as Actors and Authors: A Chronotopic Cannon-Brookes, P. *The British Neo-Romantics*. M. : "Harvest", 1983. 376 p.
33. Carter C. *The Routledge History of Literature in English: Britain and Ireland*. M. : "Harvest" 2001, 240 p.
34. Cawelti J. *Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture*. Chicago : University of Chicago, 1977. 344 p.
35. Cohen M. *Sisters: Relation and Rescue in Nineteenth-century British Novels and Paintings*. Madison : Fairleigh Dickinson Univ Press, 1995. 187 p.
36. D'Alessandro D. *Brand Warfare: 10 Rules for Building the Killer Brand*. Columbus : McGraw-Hill Education, 2002. 240 p.
37. Doyle A.C. *The Lost World*. London: Modern Library, 2003. 272 p.
38. Daniel Stashower. *Teller of Tales: The Life of Arthur Conan Doyle*. New York : "Scribner" 1999. 321 p.
39. Fawcett P. H. *Exploration Fawcett*. K. : The University of Kansas City Review, 1957. 54 p.
40. Field A. *The Case of the Multiplying Millions: Sherlock Holmes in Advertising*. *Sherlock Holmes and Conan Doyle: Multi-Media Afterlives* / Ed. by S. Vanacker, C. Wynne. London : Palgrave Macmillan, 2012. P. 19–36.
41. Gregory J. *Leveraging the Corporate Brand*. Chicago : NTC Business Books, 1997. 233 p.
42. Ellis J.M. Linguistics, Literature, and the Concept of Style. *Journal Word*, 2015. 65-78 p.
43. Irwin J. *The Mystery to a Solution: Poe, Borges, and the Analytic Detective Story*. Baltimore : Johns Hopkins University Press. 512 p.

44. Martin S. *Poets in the Landscape: The Romantic Spirit in British Art*. New York : "Art" 391 p.
45. McCaw N. *Adapting Detective Fiction: Crime, Englishness and the TV Detectives*. London : Continuum, 2011. 200 p.
46. McDonald P. *British Literary Culture and Publishing Practice, 1880-1914*. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. 244 p.
47. Mellor D. *Paradise Lost: The Neo-Romantic Imagination in Britain*, London : "Wallflower Press, 2009. 99 p.
48. *Paradise lost: the neo-romantic imagination in Britain*. *Journal of Screenwriting*, 2016. Vol. 5 p. 5-9
49. Rollason Ch. *The Detective Myth in Edgar Allan Poe's Dupin Trilogy*. *American Crime Fiction: Studies in the Genre*. Ed. Brian Docherty. New York : St. Martin's, 1988. P. 4–22.
50. Rosemary J. *Sherlock Holmes codes the social body*. *ELH*. 57(3, Autumn 1990). P. 685–708.
51. Round J. *Out of House and Holmes. Sherlock Holmes and philosophy: the footprints of gigantic mind / edited by G. Reisch*. Chicago : Open Court, 2011. P. 135–147.
52. Shepherd M. *Conceptual Issues in Psychological Medicine*. Kentucky : Routledge, 2013. 264 p.
53. Sillars S. *British Romantic Art and The Second World War*. New York : "Barron's Educational Series", 2003. 24 p.
54. Smethurst P. *The postmodern chronotope: reading space and time in contemporary fiction*. Amsterdam : "Rodopi B. V.", 2015. 360 p.
55. Trentmann, F. *Civilisation and its Discontents: English Neo-Romanticism and the Transformation of Anti-Modernism in Twentieth-Century Western Culture*. Hampshire : "Palgrave Macmillan", 2010. 132 p.
56. Thompson J. *Fiction, Crime and Empire: Clues to Modernity and Postmodernism*. Champaign : University of Illinois Press, 1993. 200 p.

57. Zecher H., Gillette W. *America's Sherlock Holmes*. Bloomington : Xlibris Corporation, 2011. 733 p.
58. Woodcock, Peter. *This Enchanted Isle: The Neo-Romantic Vision from William Blake to the New Visionaries*. New York : "Scribner" 245 p.

**ALFRED NOBEL UNIVERSITY
EUROPEAN AND ASIAN LANGUAGES AND TRANSLATION
DEPARTMENT**

MOZOL VOLODYMYR
**FUNCTIONS OF FICTION DETAILS IN THE DETECTIVE
STORIES OF A. CONAN DOYLE**

ABSTRACT OF MASTER'S THESIS

Scientific supervisor Stepanova A.A., DSc, Full Professor

Dnipro
2023

Any text becomes an object of research. First of all, a literary critic. In addition to the directly creative aspect, one or another literary concept, historical, social aspects, as well as the reflection and influence of literary currents, traditions, etc. on the author can be explored in the author's works.

Fiction detail turns out to be a key element in creating a deep and effective image in literature. In detective stories, in particular, in the work of Arthur Conan Doyle, every detail not only plays the role of a component of the mysterious plot, but also shades the faces of the characters, the atmosphere and the reflection of the society of that time. This work is devoted to a careful analysis of the use of fiction details in the structure of Arthur Conan Doyle's detective stories and their influence on the unfolding of the intrigue, the development of the plot and the creation of images.

The problem of defining a fiction detail and its classification is quite relevant. Such literary experts as: Tsyvin, Kuznetsov, Palamar, Syvokin and others dealt with this issue.

The object of research is Arthur Conan Doyle's detective stories.

The subject of research is a fiction detail, its role and functions in the writer's works.

The relevance of the research lies in the opportunity to investigate the evolution of the detective genre, the role of fiction details in modern literary trends, the influence of details on the reader's perception of works, and the work also allows to analyze approaches to the classification of fiction details.

Therefore, the study of the function of fiction detail in Arthur Conan Doyle's detective stories is relevant in the field of literary studies, cultural studies, and actual trends in literature.

The purpose of the research is to identify, study and analyze the fiction details in the stories of the detective genre by Conan Doyle. Characteristics of their types and significance in detective stories, in the creation of an artistic image.

The main tasks of the research are: analysis of the texts of stories about Sherlock Holmes for the presence of fiction details in them, classification of the latter and determination of their role and place in the works.

In the first chapter of the master's qualification work "The work of Arthur Conan Doyle and English neo-romanticism" the work of A. Conan Doyle in modern literary reception, his connection with neo-romanticism, and the influence of this current on the writer is characterized. The role of the writer in the creation of the detective genre, contributions to its development were also analyzed.

Doyle, the author of the famous works about Sherlock Holmes, played an important role in the development of the detective genre and influenced approaches to science fiction. His detective stories reflected not only the mastery of the storyline, but also introduced the scientific method in solving criminal cases. What made Holmes special was his scientific approach to solving mysteries, the use of logic, experiments and observations. Literary scholars examine how Doyle integrated the scientific method into his works, encouraging readers to learn about these methods. His approach to solving cases, based on evidence and scientific logic, became decisive in the development of the detective genre.

In summary, it can be noted that Conan Doyle significantly improved the detective genre, made it more interesting by creating a canonical character.

The second chapter "Fiction detail as a genre-creating feature of the detective story" highlights the aspects of studying the detail, its types, role and functions in the work. And also the importance of an fiction detail in a detective story. Various classifications of details by one or another literary critic and the choice of approaches to the study of fiction detail were also analyzed.

The main approaches to the study of fiction detail in modern literary studies are defined. Fiction detail adds importance, layering, and specificity to the text, deepening the understanding of the work and characters, and creating a multifaceted and interesting literary aesthetic.

An fiction detail is an important element of the form of a literary work, which helps the author create an artistic image, convey the author's thought and emotional impact on the reader. It is important to note that an fiction detail is not just a detail, not just a description. This is an element of the work that has its own function and meaning.

The role of fiction detail in the detective genre is characterized. Fiction detail in the detective genre plays a key role in plot construction, character development, and atmosphere creation.

The third chapter "Functions of fiction details in the structure of Arthur Conan Doyle's detective stories" describes the role of details, their meaning and place in the writer's works. A direct search for fiction details in detective stories, analysis of their type, role in the works was conducted. The fiction detail is analyzed as a means of creating images of characters. Arthur Conan Doyle skillfully used fiction detail to reveal the images of

the characters in his works. Doyle skillfully weaves symbolism into small details such as fingers, facial expressions, or small things that emphasize key aspects of the characters. The author details the appearance of the characters, providing the reader with a detailed description of their appearance, mannerisms and various little things that make up the image. Details not only help to imagine characters, but also have a key importance for the development of the plot, creating mystery and inspiring the reader to the solution.

The fiction detail is defined as the plot-creating principle of A. Conan Doyle's detective stories. The plot-creating principle of A. Conan Doyle's detective stories was based on skillfully inscribed fiction details, which not only added depth to the images of the characters, but also served as a key to unraveling and solving mysteries. He skillfully used minimal, at first glance, information to create a full-fledged plot, starting a chain of events through small details and instructions. Analyzing Doyle's works, one can see how every detail, every trace, every fragment of information is revealed as an important element for understanding and solving the mystery. This makes the fiction detail a key plot element that determines not only the atmosphere of the story, but also the direction of the solution. Therefore, the fiction detail in the work of Arthur Conan Doyle acts as not only a decorative element, but also a key principle that supports the plot tension and mystery of his detective stories.

The function of an fiction detail in understanding the deductive method of Sherlock Holmes is determined. An fiction detail in the work of Arthur Conan Doyle plays a key role in exposing the deductive method of Sherlock Holmes. Details such as shoe prints, stains, pollen or even smells are key elements for Holmes in solving the case. Sherlock Holmes skillfully uses details to build logical chains of conclusions. It reproduces a mold of events, characters and motives based on the smallest indicators.

Details often become the key to solving murders and mysteries. They help Holmes find links that invisibly connect facts that seem unrelated. In addition to the details relating to the case, Holmes uses the same details to analyze the psychology of the characters, studying their actions and habits. Details enrich the plot, giving it variety, adding mystery and encouraging the reader to actively solve the mystery together with Holmes.

The fiction detail in Doyle's work becomes a fundamental basis for the development of Sherlock Holmes' deductive method, making every aspect of the case a piece of a puzzle that Holmes solves with details supported by logic and observation.

Despite the fact that fiction detail is usually inherent in epic or dramatic works and to a lesser extent in poetry (which is dominated by tropes), in Conan Doyle's detective stories there are many details that make his works more complete, bright. In detective genres, the fiction detail has a lower density of use, but this does not make it less significant, on the contrary, it performs more functions to reveal the author's idea and intention.

An fiction detail is an original phenomenon of the writer's individual style. The choice of details is determined by the ideological and artistic tasks that the author sets before himself. There can be no ambiguity when deciphering and displaying a detail, its interpretation is as individual as it is itself. Its content can be perceived in different ways, depending on the reader's vocabulary, his cultural level, attentiveness, reading mood, personal qualities and conditions of perception.

As a special manifestation of the author's creativity, an fiction detail takes the form of a deep symbol or an imperceptible stroke and is realized through speech, portrait, interior, landscape details

